

8. fejezet. A házasság.

A házasság mint a legmélyebben járó emberi különbözőségben, a nemi differenciáltságban gyökerező elemi emberi életközösség, mint az emberiség életfájának természetfeletti vonatkozásnak csomópontja, állandó és általános elméleti és gyakorlati érdeklődésnek középpontja, a legkülönbözőbb kultúrai, jogi, társas, gazdasági, nevelői problémák találkozója, s ezért az ellentétes világnézetek ütközője, a világnézeti harcoknak legérzékenyebb barométere, és egyben az égető társadalmi kérdésnek mindenkor nagy teherpróbája. A házasság körül dúló nagy elméleti és gyakorlati harcok, a rajta álló és dőlő nagy kockázatok és érdekek külön jelentőséget adnak a *dogmatikai tárgyalásnak*, mely napi vélelmekkel, divatáramlatokkal és kérészetű érdekekkel szemben a változatlan és megvesztegethetetlen örök igazság álláspontján tárja föl mivoltát, és egyúttal megmutatja azokat a fogódzópontokat, melyekbe a házasság körül forgó problémáknak a helyes megoldás végett bele kell kapcsolódnunk. A házasság egyetemes problémájának ariadnéfonalát a házasság szentségi tárgyalása adja kezünkre.

Irodalom. Thom Suppl. 41–68; *Bellarminus* De sacramento matrimonii (De controversiis); *Ledesma* De magno matrimonii sacr. 1592; *Sanchez* De sacramento matrimonii 1602; *Perez* De sancto matrimonii sacr. 1646; H. *Klee* Die Ehe. Eine dogmatisch-archäologische Abhandlung 1833; A. de *Roskovány* De matrimoniis in ecclesia catholica 2 k. 1837 1840; B. *Rive* Die Ehe in dogmatischer, moraler und sozialer Beziehung ²1921; P. *Gasparri* Tractatus canonicus de matrimonio 2 k. 1895; M. P. *Rosset* De sacramento matrimonii tractatus dogmaticus, moralis, canonicus, liturgicus et iuridicus 6 k 1895/6.; K. *Böckenhoff* Reformehe und christliche Ehe 1912; *Muckermann* Kind und Volk. Der biologische Wert der Treue zu den Lebensgesetzen beim Aufbau der Familie ⁵1921; A. de *Smet* De sponsalibus et matrimonio 2 k. 1927; J. *Dermine* La doctrine du mariage chrétien ²1928; G. H. *Joyce* Christian Marriage. An historical and doctrinal Study 1933; *Schütz* A. A házasság 1933. – Történeti művek: A. *Eberharter* Das Ehe- und Familienrecht der Hebräer 1915; J. *Fischer* Ehe und Jungfräulichkeit im N. T. 1919; *Döller* Das Weib im A. T. 1920; J. *Peters* Die Ehe nach der Lehre des h. Augustinus 1918; B. Alves *Pereira* La doctrine du mariage selon S. Augustin 1930; J. *Freisen* Geschichte des kanonischen Ehegesetzes bis zum Verfall der Glossenlitteratur 1888; *Falk* Die Ehe am Ausgang des Mittelalters 1908; G. *Baranowski* Luthers Lehre von der Ehe 1913; G. *Schreiber* Mutter und Kind in der Kultur der Kirche 1918.

115. §. A házasság szentségi valósága.

Diekamp III § 67 68; *Bartmann* II § 206; *Pesch* VII prop. 53–4; *Billot* th. 33–38; *Schanz* § 54–55; *Scheeben* Mysterien § 85. – *Thom* Suppl. 41 42 49; *Bonavent.* Brevil. 6, 13; *Billuart* Matr. 1, 1–3; 3–4; *Berti* XXXVII 1 2; *Frassen* Sac. tr. 3, disp. 2, a. 1, q. 1–2. – J. *Baier* Die Naturehe in ihrem Verhältnis zur paradisesischen, vorchristlichen und christlich-sakramentalen Ehe 1885; G. *Serrier* De quelques recherches concernant le mariage contrat-sacrement, et plus particulièrement de la doctrine augustinienne des biens du mariage 1928.

1. A házasság fogalma.

A házasságot a római jog szerint így szokás meghatározni: egy férfiúnak és egy nőnek állandó, törvényes, nemi jellegű életközössége. Formai mivoltát tekintve tehát a házasság egy férfiúnak és egy nőnek nemi életközössége, (matrimonium in esse); létesítő oka egy férfiúnak és egy nőnek törvényszerű szerződése állandó nemi jellegű életközösségre (matrimonium in fieri). Keresztények között ez a házassági szerződés szentségjellegű. A házasság szentsége

eszerint egy férfúnak és egy nőnek törvényszerű szerződése állandó nemi életközösségre, mely Jézus Krisztus rendelkezése erejében kegyelmet jelent és közöl.

A házasság rendeltetését kifejezi a házasság *hármas áldása* (bona matrimonii): 1. A *gyermekáldás* (bonum prolis). Mindjárt a teremtés után fölszólítja Isten az első embert: «Szaporodjatok, sokasodjatok és töltsétek be a földet».¹ Ezzel a házasság már a természet rendjében vallási cél szolgálatába áll: Az ember Isten képmása, és a házasság hivatva van biztosítani Isten képmásának sokszorosítását. A kegyelmi rendben ehhez hozzájárul egy fölséges természetfölötti mozzanat: «a keresztény szülők föladata ujjá-nemzendőket nemzeni, hogy akik tőlük a világ fiaiként születnek, Isten fiaiként újjászülessenek».² 2. A *hűség áldása* (bonum fidei, adiutorii): a hitvestársak Isten adta nemi különbözőségükkel kiegészítik és támogatják egymást, nemcsak a gyermeknemzés föladatában, hanem sokféle társas, lelki és erkölcsi vonatkozásban, a jelen és másvilági életföladatok megoldásában. «Nem jó az embernek egyedül lenni; teremtsünk hozzá illő segítőt».³ 3. Az *orvosság áldása* (bonum remedii): «A paráznság miatt minden férfúnak legyen meg a maga felesége és minden asszonynak meglegyen a maga férje».⁴

A házasság hármas áldásának kölcsönös viszonya: A házasságnak *alapértelme* a hűség áldása. Isten azért teremtette az embert férfúvá és nővé, hogy mint az ő képmása polárisan kiegészítsék egymást és a legbensőségesebb szeretetközösségben valós, sőt az újszövetségben természetfölötti ábrázolása legyenek a lélek és Isten közösségének, illetőleg a misztikus Krisztusnak (mysterium caritatis a középkori eskető szertartás szerint).⁵ A házasság *főcélja*, mely közvetlenül alapértelméből sarjad, a gyermekáldás. A házasságot Isten kifejezetten az emberiség fönttartására alapította, és az emberiség fönttartását csak ennek az intézménynek útján akarja, amint kitűnik Gen 2 nyomatékos tételes rendelkezéséből. Az érzékiség szabályozása, az orvosság áldása pedig az eredeti bűn után jelentkező esetleges cél.⁶ Ebből következik, hogy minden fajta házasságkívüli nemi érintkezés, és a házasságon belül is minden olyan nemi érintkezés, mely a gyermeknemzést egyenest megghiúsítja, Isten rendelésének ellenére van és igen súlyos bűn az Isten-alkotta természet és annak rendje ellen, mely fiziológiai, lelkiekölcsi és társadalmi káraiban kézzelfoghatóan mutatkozik. Viszont a gyermeknemzést egyenest ki nem záró házasságon belüli érintkezés nem lehet bűn a hatodik parancs ellen.

Megjegyzés. A gyermeknemzésre irányuló tényleges nemi érintkezés nem adja a házasság alapértelmét; következésképp *megfelelő erkölcsi indítékok alapján lehet érvényes házasságot kötni a házassági főcél kizárásával is.* Biztos Gratianussal szemben. A házasság főcélja ugyan a gyermeknemzés és nevelés; de Isten akaratából a házasság oly mértékben tartalmaz egyéb vonatkozásokat is, hogy korántsem veszti el szerepét és jelentőségét, ha a gyermeknemzés föladata ki is van kapcsolva. Megmarad akkor is az alapértelme, a nemek kölcsönös kiegészülése és támogatása a jelen és másvilági emberi föladatok megvalósítására. Sőt maga a természet is nem egyszer útját állja a gyermeknemzésnek; de azért nem szűnik meg a két hitestárs életközössége házasság maradni. Amit így a természet nem egyszer mint elkerülhetetlen végzetet ráró az emberre, azt mélyebb vallás-erkölcsi indítékokból neki magának is szabad vállalnia.⁷ Következésképp a vallás-erkölcsi okokból önmegtartóztató házasság valóságos házasság; még akkor is, ha azzal a szándékkal volt megkötve, hogy a

¹ Gen 1,28; cf. 1 Tim 2,15 1 Tim 5,8. Sir 7,25 Tob passim.

² *August.* Nupt. et concup. I 4, 5.

³ Gen 1,18; cf. Eph 6 5,25 Col 3,18 Prov 31,10.

⁴ 1 Cor 7,2; cf. *August.* Bon. viduit. 8, 11; CIC 1013, 1.

⁵ *XI. Pius* Casti connubii 1930 (Acta Ap. Sedis 22 p. 547/8); Cat. Rom. II 13.

⁶ *Thom* Suppl. 49, 2.

⁷ Cf. *Thom* Suppl. 42, 4.

nemi érintkezést kikapcsolja; hisz amit szabad megvalósítani, arra szabad az embernek eleve kötelezni is magát. Az ilyen házasság természetesen csak egészen szent emberek között lehetséges, és teljességgel más világból való, mint az ú. n. neomaltuzianizmus egyén- és társadalom-ölő szomorú járványa.

Ebből következik, hogy *Szűz Mária és Szent József házassága* igazi házasság volt, mint azt Szent Ágoston fölséges gondolatmenetekben kifejti. Sőt ez a házasság az önmegtartóztatással páratlan módon egyesíti a termékenységet, és így titokzatos új módon harmóniába fűzi a házasság alapértelmét mint szándékot a főcélal mint eredménnyel.¹

2. A házasság szentségének krisztusi rendelése.

Tétel. A házasság Krisztus rendelte újszövetségi szentség. Hittétel.

Ellene voltak és vannak az enkratiták, kik a házasságot általában csekélybe vették, a gnóosztikusok és manicheusok, kik tilalmazták, megvetették és tisztességtelen dolognak minősítették. Az újítók közül Luther a házasságról azt tartotta, hogy «ein äusserlich, weltlich Ding». Hasonlóképp tanított Kálvin. Melancthon mint annyi más kérdésben, itt is kétértelmű álláspontot foglal el. A modernisták szerint a házasság a skolasztikusok idejében lett szentséggé, akkor, mikor a szentség és a kegyelem fogalma már kellően tisztázva volt. A *trentói zsinat*² szerint «ki van közösítve, aki azt állítja, hogy a házasság nem igazán és tulajdonképeni értelemben egy a hét újszövetségi szentség közül, rendelve az Úr Krisztustól, hanem emberi találmány, és hogy nem közöl kegyelmet».

Bizonyítás. Már az *ember teremtéstörténetéből* (Gen 1 és 2) kitűnik, hogy a házasság Isten alapítása, melyet mélyen a természetbe vésett bele, és pozitív törvénnyel erősített meg (51. § 1). Ez a házasság természetfölötti jellegű: a) Isten külön megáldotta; és ez az áldás nem szűnt meg a bűnbeeséssel és annak átkával. Hisz utána hangzott el az ősevangélium, melynek teljeseése a családhoz, a családból származó emberi sarjadékhoz volt kötve; és ezért Ádám a bukás után nevezte el feleségét Évának, azaz életnek. b) A nőnek a férfiú oldalából való teremtése misztikus vonatkozásokat rejt, és arra utal, hogy itt egy közösséggel állunk szemben, melynek tartalma és jelentősége meghaladja a merőben nemi vonatkozást.³

A mózesi törvényhozás az ószövetség tökéletlenebb erkölcsi álláspontján is erélyesen óvja a házasság szentségét és értékét: A tízparancsolatból három (4. 6. 9) védi a családi vonatkozásokat⁴; a szüzesség és önmegtartóztatás érdekei ótalomban részesülnek⁵; a házasságtörés mindkét fél részére megkövezéssel jár⁶; a válás (melynek fő lehetőségi oka, hogy a házasságot nem az érdekeltek, hanem a családfők kötik meg, s így az ószövetségi válási ok nagyjából megfelel annak, ami az újszövetségi házasságjog szerint az «error») emberies előírásokkal van mérsékelve⁷; s a nő érdekeiről, különösen a férj féltékenykedése esetére gondoskodás történik.⁸ A próféták példával és tanítással hirdetik a házasság egységét és fölbonthatatlanságát. A későbbi könyveket ugyanezek a szempontok vezetik: Tóbiás könyve a szent házasság példáját tárja elénk; a *bölcseségi könyvek* pedig mint az elmélődés és tapasztalat eredményét szűrjük le, amit a törvényhozás előírásként hangsúlyoz: a házasság a legbensőségesebb életközösség,⁹ a derék feleség a legkiválóbb földi adomány¹; nemes és

¹ *August.* Nupt. et concup. I 11 12; Sancta virg. 4; Ctra Jul. V 12, 46 ss. etc.

² Trid. 24 c. 1 *Denz* 971; cf. Later. II *Denz* 367; Decr. pro Arm. *Denz* 702; 402 406 2051 etc.

³ Sir 24,12.

⁴ Ex 20 Deut 5,16–21 Mt 5,27–30.

⁵ Ex 22,16 Lev 18 Num 30.

⁶ Lev 20,20.

⁷ Deut 24,1–4 22.

⁸ Num 5,11–31.

⁹ Sir 41,33.

élénk színekkel ecseteli a bölcs az erős asszonynak dicséretét² és óva int a könnyelmű válástól.³ Az ószövetségben a házasság nemcsak Istentől megáldott nemi életközösség, hanem a mennyei vőlegénynek, illetve *Jahvé*nak az ő választott és megszentült népével mint szeplőtelen arával való hitvesi közösségét is jelképezi.⁴ Jeremiás siralmi siratják a menyasszonynak, Izrael lányának hitvesi hűtelenségét, a próféták állandóan korholják idegen istenekkel való paráználkodását, az Énekek éneke izzó színekkel festi a vőlegény és menyasszony elválasztásának fájdalmait, a keresésnek kínjait és gondjait, a találkozás örömét, az együttlét mondhatatlan boldogságát.

Az *Üdvözítő* a házasság szentváltát és fölbonthatatlanságát már az Isten országának magna chartájában, a Hegyi beszédben hangsúlyozta,⁵ és újra nyomatékozta az apostolok előtt, mikor a zsidó elcsuszamlással illetve lefokozással szemben újból fölemelte eredeti eszményének magaslatára, azzal a megokolással: Amit az Isten egybekötött, ember el ne válassza.⁶ A házasságot gyakorlatilag is megbecsülte azzal, hogy házasságban (ha nem is házasságból) tetszett születnie, jelenlétével és misztikai jelentésű első csodájával tisztelte meg a kánai házasságot,⁷ megáldotta a házasságból született gyermekeket.⁸ Nem szól kifejezetten a házasságról mint kegyelmi közösségről, mindazáltal *kétségtelen, hogy a házasságot szentséggé tette*. Amikor ugyanis az örök Ige szent emberségével és utóbb szent Egyházával elválaszthatatlan, valós és titokzatos közösségben eljegyezte magát, megvalósította azt az antitípust, melyre a házasság már a paradicsomban vonatkoztatva volt, mikor a nő Ádám oldalából teremtett⁹; s ezáltal a házasságból mint jelképből és előképből titokzatos valóságot csinált. Másrészt megváltói áldozatával a kegyelmi rendnek megalapítója lett, és ezáltal érdemi szerzője lett mindannak a kegyelemnek, mely minden tőle elismert és Isten országába bevett emberi életviszonyt átjár és megszentel.

Ezt a nagy igazságot kifejezetten előadja *Szent Pál*, mikor általános utalások után (a házasságot Isten köti,¹⁰ a hitetlen fél a hívő házastársában megszentelődik¹¹) a hitvesi szeretet dogmatikai megalapozása végett föltárja a keresztény házasság legmélyebb jelentőségét¹²: «Férjek, szeressétek feleségeteket, miként Krisztus is szerette az Egyházat és önmagát adta érte avégett, hogy megszentelje és megtisztítsa a víz fürdőjében az élet igéjével és dicsővé tegye magának az Egyházat, hogy sem szeplő sem ránc sem más efféle ne legyen rajta, hanem legyen szent és szeplőtelen. Szintúgy a férfiak is úgy szeressék feleségüket mint önnön testüket. Aki szereti feleségét, önmagát szereti. Hiszen soha senki sem gyűlöli a testét, sőt ellenkezőleg, táplálja és ápolja, akárcsak Krisztus az Egyházat; mert mi az ő testének tagja vagyunk, az ő húsából és csontjaiból valók. Ezért az ember elhagyja atyját és anyját, és a feleségéhez ragaszkodik, és ketten lesznek egy test. Nagy titok ez; én pedig Krisztusra és az Egyházra nézve mondom (τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν)». Szent Pál szerint tehát a házasság nagy titok, még pedig Krisztusra és az Egyházra nézve. Titok (μυστήριον, sacramentum a szó tágabb értelmében) olyan valóság, amelynek vagy mivoltában vagy vonatkozásaiban olyan tartalmi elemek

¹ Ps 127 Prov 19,14.

² Prov 31 Sir 26,1–4.16–24 36,13–8.

³ Sir 7,21–8.

⁴ Gen 4,1 Os 2 Is 54 62 Jer 2 3 31 Ez 16 Ps 44 86 126 127.

⁵ Mt 5,31–2.

⁶ Mt 19,4–10.

⁷ Jn 2,1–12.

⁸ Mt 19,13.

⁹ Trid. 24 *Denz* 969.

¹⁰ 1 Cor 7,39.

¹¹ 1 Cor 7,12.. 2 Cor 11,2 1 Thes 4,4 1 Tim 4,3 5,14.

¹² Eph 5,25–32.

vannak, melyek a természet világánál nézdelő elmének hozzáférhetetlenek. Minthogy a házasságnak mivoltában olyan mozzanat nincs, amely meghaladná a természeti titok erejét és színvonalát, azért azt abban a vonatkozásban kell keresni, melyre az apostol kifejezetten rámutat: a házasságnak Krisztushoz és az ő Egyházához való vonatkozásában.

Még pedig két irányban: a) A keresztény házasság nem profán dolog, hanem *a keresztény házasságok Krisztus titokzatos testének tagjai*,¹ és ezért házasságuk már nem merőben egyéni önkény műve, hanem a Krisztus tagjával való rendelkezés, magának Krisztusnak megbízásából, és az ő titokzatos testének céljára. Amint tehát Krisztus titokzatos teste természetfölötti valóság, kegyelem szülötte és szülője, úgy a házasság is. b) A keresztény házasság egyben annak a közösségnek mása, melyben az Ige van az ő valóságos és titokzatos testével; nem merő jelkép, mint a természeti házasság, nem is pusztá előkép, mint a paradicsomi és ószövetségi házasság, hanem a *Krisztus titokzatos testéből kisugárzó utóképek*, mely ép ezért immár nem üres árnyék, mint az ószövetségi képekről tanítja az Apostol,² hanem élő, valósággal teljes kép, miként pl. a keresztség is az Üdvözítő halálának valós misztikai képe.³ Így a házasság a Krisztus eljövetele gyümölcse, a kegyelemnek nem árnyéka, hanem miként a keresztség, hatékony élő mása, vagyis a kegyelmet nemcsak jelenti, hanem adja illetve tartalmazza; azaz újszövetségi szentség.

Ami a *hagyomány* szavát illeti, már Ignác a jegyeseknek lelkére beszél, kössék meg házasságukat a püspök előtt, hogy frigyük aztán Isten szándéka és nem az érzek szerinti legyen. Az ú. n. második Kelemen-féle levél a házasság szentváltának megállapítására erősen hangsúlyozza Eph 5 szempontjait. Tertullian ünnepli «azt a házasságot, melyet létrehoz az Egyház, megerősít az áldozat, megpecsétel az áldás, kihirdetnek az angyalok és jóváhagy a mennyei Atya». Alexandriai Kelemen védelmébe veszi a keresztény házasságot a gnósztikusokkal szemben. Origenes szerint a házasság karizmát tartalmaz, mert Isten kötötte össze. Methodius a házasságnak mint a megtestesülés és istenközösség előképének gondolatát megteszi teológiája alapelvevé (Convivium). Szokott mélységgel tanít Al. sz. Ciril: «Krisztus elment a kánai menyegzőre, hogy megszentelje az ember származásának, a nemzésnek testi kútfejét is. Aki ugyanis azért jött, hogy magát az emberi természetet újítsa meg, annak illet nemcsak a már megszületetteket áldásaiban részesíteni, hanem a még születendőeknek is előlegezi kegyelmét, és megszenteli magát az eredetüket». Szent Ambrus a szó teológiai értelmében vett szentségnek tekinti a házasságot; Siricius pápa szentségtörésnek mondja, ha valaki hitestársa életében újra házasodik. Szent Ágoston a házasság teológiájához is a legmélyebben járó szempontokat és gondolatokat szolgáltatja különféle eretnekekkel folytatott harcai közepett: a manicheusokkal szemben megvédelmezi megengedett és tisztességes voltát: a pelagiánusokkal szemben megvédelmezi saját álláspontját, mintha t. i. lebecsülné a házasságot; itt párhuzamba állítja a keresztséggel és papszenteléssel, s fölbonthatatlanságának alapját szentségi jellegében látja; mikor Jovinianus szemére vetette, hogy a szüzességet a házasság rovására tünteti ki, ellene megírta *De bono coniugali* című művét. A házasság rendeltetését illetően az eredeti bűnről vallott fölfogása szellemében nem csekély szerepet tulajdonít az érzékiség lecsillapításának.⁴

A régebbi *skolasztikusok* a házasság szentségalkotó mozzanatának megállapításában tétováztak, és nem mindig találták fején a szöveget. Nem egyszer abban keresték szentségváltát,

¹ 1 Cor 6,15–20.

² Rom 4,11 Gal 3,23 4,9.

³ Rom 6,3.

⁴ Ignat. Polyc. 5, 2. Clemens 14. Tertul. Ux. II 9; Monog. 11; Pud. 4; Praescr. 40. Clemens Al. Strom. III 18. Origen. in Mt hom. 14, 16. Cyril. Al. in Jn 2 (M 73, 223); cf. Epiphany. Haer. 67, 6. Ambr. Abrah. I 7, 59; 42, 3. Siricius Epist. 1, 4, 5. August. Nupt. et concup. főként I 10, 11. Bon. coniug. főként 24, 32. Civ. Dei XIV 22 ss.; cf. Thom I 98, 2.

hogy oly nagy dolognak mint Jézus Krisztusnak és az ő Egyházának jelképe, tehát tágabb értelemben szentség. A nagy skolasztikusok azonban egészen szabatosan abban látták a házasság szentség jellegét, hogy a házasság szerződés (a házasság megkötése) kegyelmet jelent és közöl.¹ A szenthagyomány bizonyítékát egyébként így is össze lehet foglalni: a régen elszakadt *felekezetek* szentségnek tartották a házasságot; tehát az Egyház is annak tekintette, mikor ezek kiszakadtak kebléből. Nem is lehet időpontot kimutatni, melyben az Egyház szentségnek jelentette volna ki a házasságot. Tehát nincs igazuk a modernistáknak, hogy a skolasztikusok kezdték szentségként hirdetni a házasságot.

A *teológiai megfontolás* azt találja, hogy *a)* ha az Úr *Krisztus szentségi úton gondoskodott az ő országának szellemi terjesztéséről* (az egyházirend útján), illő, hogy testi terjesztéséről is így gondoskodjék. A keresztény házasság rendeltetése embereket nemzeni nem egyszerűen Isten képmására, hanem az Úr Krisztus képére; tagokat létrehozni az ő titokzatos teste számára. Illő tehát, hogy ennek a szent rendeltetésnek végrehajtói megfelelő meghatalmazást és természetfölötti képesítést is kapjanak. Illő, hogy kegyelemtől legyen átítatva az a talaj, mely hivatva van a szentség és kegyelem ültetvényeit teremni.

b) Az Úr Krisztus a házasságnak visszaadta eredeti eszményi tisztaságát, egységét és fölbonthatatlanságát. Ezzel azonban a gyarló emberi természetre súlyos terhet rakott. Illő volt tehát, hogy az a Krisztus, aki *a teherrel együtt erőt* is ad annak viselésére, itt is segítségére legyen a természetnek. Szinte természetfölötti teljesítményt kíván a keresztény házasságban; tehát természetfölötti segítségről is kellett gondoskodnia; s ha igen, akkor legmegfelelőbbnek kínálkozott, hogy annak eszközévé magát a házasságot tegye, vagyis a házasságot szentséggé avassa.

c) A házasság annyira jelentős valami az egyesre és a társadalomra, a jelen és a jövő nemzedékre, az ideigvaló és örök javakra, hogy a házasságban már természettől fogva van valami szent és vallási jelleg,² amiért is *a természet szentségének szokás nevezni*. Hisz a merő természet álláspontján is a házasság rendeltetése gondoskodni az Isten képmásának folytatásáról és állandósításáról, még pedig oly módon, hogy Isten minden egyes esetben közvetlenül is beleszól teremtő tevékenységével (1520). Így a szülők nemző tevékenysége már a természet rendjében sem a házasság önrendelkezése, hanem Isten megbízása. A paradicsomban aztán a házasság a nőnek Ádám oldalából való titokzatos teremtése következtében misztikus jelképe és előképe lett a tökéletes Ádámnak, akinek oldalából a Kálvária kínszenvedésének éjszakáján meg kellett teremtni a misztikus Évának, az Egyháznak. Rendeltetés tekintetében Istennek nemcsak természetes, hanem természetfölötti képmását is kellett folytatnia, amennyiben bűnbeesés nélkül a szülők a nemzéssel együtt a megszentelő kegyelmet is átszármasztatták volna, miként most átszármasztatják az eredeti bűnt. Tehát szentség volt, a paradicsomi állapot szentsége (392. lap). Az ószövetségben aztán Jahvának és az ő választott népének, a Messiásnak mint mennyei vőlegénynek és menyasszonyának, az Izraelből és a pogányságból megváltottaknak közösségét fejezte ki jelképben és előképben, és így a házasság az ószövetség üdvekonómiai színvonalának megfelelő természetfölötti élettartalom edényévé lett³. Már most elgondolhatatlan, hogy az Üdvözítő erre a természetfölötti beállításra ügyet sem vetve, részvétlenül elment a házasság intézménye mellett, és átengedte sorsának. Ebben az esetben az ő keresztáldozata és annak áldása nem ölelné át az élet összes alapjait, és Isten országának természetfölötti megszervezésében kiáltó ür tátongana. De ez nem lehetséges. Az Üdvözítő mint a házasság antitípusa az előképet megtöltötte tartalommal, a típusba beletöltötte az antitípus életét, az

¹ Cf. *Thom* Suppl. 42, 1; *Gent.* IV 78.

² *Leo XIII.* Arcanum 1880.

³ Ezt a fölfogást egész tárgyalásunk igazolja szemben Bellarminusnak és némely másnak azzal a nézetével, hogy az ószövetségi házasság nem volt ószövetségi szentség; cf. *Billot* th. 36 corol.

árnyékszerű előképből csinált az ő saját nagy valóságában gyökerező és belőle táplálkozó étellel teljes másolatot.

3. A házasság szentségi lényege.

Tétel. Az újszövetségben maga a házassági szerződés teszi a házasság szentségi lényegét. *Biztos.* A tétel azt jelenti, hogy a keresztény házasságban a merő házassági szerződés és a szentség között nincs valós, hanem csak értékszerű, illetve logikai, észbeli különbség. Más szóval minden keresztény házasság egyben szentség, s amely állítólagos keresztény házasság nem szentség, az nem is igazi, érvényes házasság. A katolikus házassági teológiának ez a sarktétele s egyben ez a zsinatok és pápák állandó tanítása.¹

Bizonyítás. Az Üdvözítőnek a házasságot érintő összes kijelentései és tettei, melyek a házasságot keresztény szentséggé teszik, az akkori házasságra vonatkoznak, és nem az addig érvényes házasságokhoz hozzájáruló külön tényre; világos jelül, hogy az Üdvözítő magát a házas szerződést tekintette természetfölöttinek, Istentől egybekötöttnek, szentnek, fölbonthatatlannak. Szent Pál szerint a házasság nagy misztériuma nem valami különleges, a házas szerződéshez hozzájáruló mozzanatban vagy aktusban van, hanem abban, hogy az ember elhagyja atyját és anyját és ragaszkodik a feleségéhez, és lesznek ketten egy test; vagyis magában a házas közösségben illetve az azt létesítő házas szerződésben találja a nagy kegyelmi misztériumot. A hagyomány, valamint az Egyház gyakorlata kezdettől fogva nem tett különbséget a házasságban a szerződés és szentség között; elvi álláspontja teljes határozottsággal kifejezésre jut abban a magatartásban, hogy az érvényes házassági szerződést mindenkor szentségnek tekintette, és nem kívánt evégből egy a szerződéshez hozzájáruló mozzanatot.²

Súlyosan *tévedtek* tehát 1. a jozefinista és gallikán hittudósok (Antonius de Dominis, Launoï, Muytz, J. J. Theiner), akik valós különbséget erőszakoltak a házas szerződés és a szentség között, s az utóbbit az Egyházra hagyták; de csak azért, hogy a házassági szerződést annál határozottabban biztosíthassák az állam számára. 2. M. Canus, utána Sylvius, Estius és Tournely legalább oly értelemben állították a valóságos különbséget, hogy a házas szerződés a szentség anyaga, az egyházi áldás a formája. 3. Vasquez, Gonet, Billuart, Wirceburgenses stb. szerint a házasulók szándékától függ, vajjon csak házassági szerződést akarnak-e kötni, vagy pedig a szentséget is föl akarják venni.

116. §. A házasság kiszolgáltatója és jele.

Diekamp III § 69 70 73; *Bartmann* II § 207; *Pesch* prop. 55 56 67 – 9; *Billot* th. 37 38 47 48; *Schanz* § 56. – *Thom* Suppl. 45 48; *Billuart* Matr. 1, 6 7; *Berti* XXXVII 3–10; *Frassen* Sac. tr. 3 dis. 2, a. 1, qu. 3. – A. Fischer *Der Spender der sakramentalen Gnade bei den unter Christen geschlossenen Ehebündnissen* 1845; A. de *Roskovány* *Matrimonium in Ecclesia catholica potestati ecclesiasticae subiectum* 4 tomi 1870–8; A. *Resemans* *De competentia civili in vinculum coniugale infidelium* 1887; F. *Huszár* *De potestate Ecclesiae circa matrimonia* 1900; *Hanuy* F. A jegyesség- és házasságkötési forma kifejlődése a *Ne temere* decretumig 1912.

1. A házasság kiszolgáltatója.

1. Tétel. A házasság szentségének kiszolgáltatói a házasulók. *Biztos.*

Ez a skolasztikusok kora óta az általános fölfogás az Egyházban, mely ellen csak elvétve emelkedtek hangok. Auvergnei (párisi) Vilmos, utána M. Canus, XIV. Benedek (pápasága előtt), a mai görögöknek egy része abban a hiszemben voltak, hogy a házasság szentségének

¹ Decr. pro Arm. *Denz* 702; Trid. 24 cp 1 ref. matr., Pius IX: *Denz* 1640; Leo XIII: *Denz* 1854; CIC 1012.

² Cf. *Denz* 1640 1766 969 1854.

kiszolgáltatója a házasságot megáldó pap. Berlage Maldonat nyomán azt tanította, hogy a pap a rendes kiszolgáltató, a házasságok rendkívüliek.

Bizonyítás. Az Üdvözítő és az apostolok a házasságkötés körül semmi újat nem rendeltek el; hanem az Üdvözítő keresztény szentséggé tette azt a házasságot, melyet Isten a paradicsomban rendelt, s melyet az ószövetség gyakorolt, vagyis magát a házassági szerződést. Tehát az Üdvözítő szemében a szentség kiszolgáltatói ugyanazok, kik a házasságot kötik, vagyis a házasságok felek. A *szentatyák* sűrűn hangoztatják ugyan, hogy a házasságot illik az Egyház színe előtt megkötni, de a titkos házasságokat sohasem tekintették érvényteleneknek. Sőt I. Miklós¹ és III. Ince² kifejezetten tanítják, hogy a házasság érvényességéhez elég a házassági beleegyezés. Ugyanígy tanítanak a nagy skolasztikusok, Szent Tamás³ és a Decretum pro Armenis: «a házasság rendes létesítő oka a jelenben szóval kifejezett kölcsönös beleegyezés».⁴ A Tridentinum az előbb kötött titkos házasságokat érvényeseknek ismerte el⁵; sőt a Tametsi határozat után is érvényesek ott, hol az nem kötelez.⁶ Ma a Tametsi decretum értelmében a titkos, nem pap előtt kötött házasság érvénytelen ugyan, de nem azért, mert hiányzik az illetékes kiszolgáltató, hanem mert elhanyagol egy bontó akadályként fölállított föltételt.⁷

A *teológiai megfontolás* azt találja, hogy ha keresztények között a házassági szerződés és a házasság szentsége valósággal azonos, akkor nyilván ugyanazok az okok hozzák létre a szentséget, melyek létrehozták a házasságot, vagyis a házasságoknak a jelenben kellőképpen kifejezett akarata.

Nehézségek. 1. Senki sem szolgáltat ki *magamagának* szentséget (kivéve természetesen az egyetlen állandó szentséget, az Eucharisziát) *Megoldás:* Ez igaz; de a házasságra nézve nem talál; ott a férfiú a nőnek szolgáltatja ki a szentséget és viszont. 2. Minden szentség kiszolgáltatásához *papi hatalom szükséges.* *Megoldás:* Amint a kereszttség mutatja, olykor elég az egyetemes papság hatalma, mellyel éppen a keresztény házasság számára vitán fölülr rendelkeznek a házasságok. 3. A házasságok mikor házasságot kötnek, *sokszor nem tudják*, hogy ők szolgáltatják ki a házasság szentségét. Már pedig, ha nincs meg valakiben a szándék azt tenni, amit tesz az Egyház, nem szolgáltat szentséget. *Megoldás.* A házasságoknak elég komolyan akarniuk a házasságot. Minthogy ugyanis a házassági szerződés identikusan azonos a szentséggel, a házassággal együtt okvetlenül akarják a szentséget is; amint lehetetlen a kettőt a valóságban elkülöníteni, épúgy lehetetlen a szándékban szétválasztani; épúgy mint lehetetlen hazulról eltávozni és nem egyúttal valahová menni akarni. Ezért még abban a valószínűtlen esetben is létrejönne a szentség, ha mindkét fél egyenest kizárná a szentségfölvétel akaratát: csak komolyan akarjanak és tudjanak házasságot kötni.

2. *Tétel.* Jóllehet a házasság szentségét maguk a házasságok szolgáltatják ki, **az Egyháznak** joga van nemcsak megáldani a házasságokat (szentelmény), hanem **kizárólagos hatalma van házassági akadályokat fölállítani, alóluk fölmenteni és házassági ügyekben itélni.**

Hittétel.

Luther szerint csak azok a házassági akadályok állnak fönn, melyeket a Leviticus fölsorol; a jozefinista teológusok a fejedelmeknek tulajdonították a bontó akadályok meghatározásának jogát. A *trentói zsinat* ünnepélyesen kimondotta⁸: «Ki van közösítve, aki azt állítja, hogy az Egyház nem állíthatott föl bontó házassági akadályokat, vagy azok fölállításával tévedett».

¹ Denz 334.

² Denz 404.

³ Thom Suppl. 45, 5; Bonavent. Brevil. 6, 13.

⁴ Denz 702.

⁵ Trid. 24 ref. matr. cp 1.

⁶ Denz 2069.

⁷ CIC 1094.

⁸ Trid. 24 c. 4 Denz 974.

Ezzel a zsinat azt akarja mondani, hogy az Egyház a házassági akadályok fölállításával nem sértette az erkölcsi tisztaságot, az isteni jogot és az emberi igazságosságot.¹ Továbbá² kiközösíti, aki azt mondja, hogy a házassági ügyek nem tartoznak az egyházi bíróság elé. Más hivatalos egyházi nyilatkozatok megállapítják, hogy az Egyháznak ez a joga veleszületett és nem esetleg fejedelmektől kegyesen engedélyezett vagy áthárított megbízás,³ mint a jozefinista és gallikán hittudósok tanították; továbbá egyetemes és kizárólagos; minden házassági ügy kizárólag az egyházi fórum elé tartozik.

Bizonyítás. a) Tételünk előző tételek folyománya; α) A házasság már mivoltánál fogva *szent intézmény*, mely igen jelentős vallási és társadalmi mozzanatokot tartalmaz; következésképp a házassági szerződésnek mint nyilvános érdekű ügynek szabályozása nem hagyható az egyesre, hanem a rendezett társadalmi kormányzatra tartozik, még pedig vallási jellege miatt a vallási társaságra. Mivel pedig az Úr Krisztustól az Egyház kapott kizárólagos küldetést az emberiség vallási ügyeinek intézésére, tehát minden házassági törvényhozás gyökerében az Egyházra tartozik. β) *A házassági szerződés identikusan azonos a házasság szentségével.* A szentségek kezelését pedig Jézus Krisztus kizárólag az Egyházra bízta. Még a keresztség is, ha mindjárt nem kereszteni szolgáltatva is ki, valósító és célokság tekintetében az Egyházzal van kapcsolatban; szentelő erejét onnan meríti, hogy a szolgáltató a kiszolgáltatás helyes szándékával («azt cselekedni, amit az Egyház tesz») bekapcsolódik az Egyháznak mint a krisztusi nagy szentségnek áramkörébe. b) Az Egyház ezt a jogot csakugyan *kezdetől fogva gyakorolta.* Az első időkben természetesen már a társadalmi folytonosság óvása végett is érvényben voltak általában az ószövetségi akadályok, és még nem volt keresztülvihető némely későbbi akadály, mint pl. a különböző hit akadályai. Azonban épen ezt az akadályt állította föl már az elvirai zsinat, mint a konszolidálódó és már nem felnőttek személyes megtéréséből gyarapodó egyházi közösség természetes védő bástyáját. Már régebben tudtak róla az atyák.⁴ A neocezareai zsinat⁵ aztán a sógorság, Leo a hierarchiai rendek akadályát állította föl.

Ebből folyólag az Egyháznak van joga *meghatározni, milyen föltételek mellett érvényes a házassági szerződés*, természetesen a házasság mivolta és vallási rendeltetése által megszabott keretek között. Ezek a föltételek (melyeknek hiánya *bontó házassági akadály*), bizonyos mozzanatok, melyek a dolog természeténél fogva útjában állnak annak, hogy érvényes házassági szerződés jöjjön létre. Ilyenek a) a házassági szerződést létesítő beleegyezés hiánya: hülyeség, tévedés, erőszak és megfélemlítés, nőrablás, a kikötött föltétel hiánya (a föltétel szólhat a multról vagy jelenről, és nem irányulhat a házasság lényeges rendeltetése ellen); b) fizikai hiányok, melyek ellentétben vannak a házasság rendeltetésével: korhiány, tehetetlenség; c) társadalmi okok, akár általánosak akár vallásiak, melyekre nézve többnyire fölmentés adható: vérrokonság, sógorság, köztisztesség akadályai, törvényszerű és lelki rokonság, egyházirend, szerzetesi fogadalom, házassági kötelék, különböző hit, minősített házasságtörés, titkosság.⁶ Ezekre nézve nem lehet azt mondani, hogy az Egyház túllépi a hatáskörét, amennyiben lényeges változtatást tesz a házasság anyagán és formáján. Ennek a szentségnek anyaga és formája ugyanis a házassági szerződésben van (lásd 2. szám). Már pedig az Üdvözítő a házasságra nézve csak azt rendelte, hogy az érvényes házassági szerződés keresztény szentség legyen; de a házassági szerződés érvényességét illetőleg hagyott mindent a

¹ Thom Suppl. 40, 1.

² Trid. 24 c. 12 Denz 982.

³ Cf. Denz 1884 1774 1854.

⁴ Tertul. Ux. II 3; Ambr. Epist. 19, 7; Hieron. Iovinian. I 10; August. Fid. et oper. 19, 38.

⁵ Concil. Neocaes. (a. 314) c. 2.

⁶ CIC 1067 ss. cf. Schermann E. A házassági jog kézikönyve²1922. Sipos I. A katolikus házasság rendszere a CIC szerint 1923.

régiben, illetőleg azt rábízta az Egyházra mint egyetlen jogosult vallási társaságra, mely tehet változtatásokat és megszorításokat ott, ahol az Üdvözítő a részletek felől nem határozott; természetesen a házasságnak Isten szabta rendeltetése szellemében. Ezzel az Egyház nem változtat a házasság anyagán és formáján, hanem föltételeket szab, melyek megvalósulása esetén az anyag és forma érvényesen létrejöhet.

Ezzel a joggal együtt adva van az Egyháznak az a hatalma, hogy a házasság természete által megvont határok között fölmentést adhat az akadályok alól, és általában *ítélkezhetik a házassági ügyekben*; mert hisz a házasságnak mint szerződésnek vonatkozásai a dolog természeténél fogva a vallási hatalom irányítása alá tartoznak; az egyetlen Isten rendelte törvényes vallási hatalom pedig az Egyház.

Az államnak tehát nincs beleszólása a házasság lényegébe; hanem a dolog természeténél fogva csak a merőben polgári vonatkozású mozzanataira nézve van hatalma; vagyis az ú. n. *vegyes ügyek*, minő a hozomány, közös vagyon kérdése, gyermekek polgárjogi védelme stb. az ő rendelkezése alá is tartoznak.¹ Tehát arról szó sem lehet, hogy jogosan állítson föl bontó akadályokat vagy jogosan vezesse be az előzetes kötelező polgári házasságot. *Van-e az államhatalomnak joga a nem keresztény házasságokra nézve? Állíthat-e föl ezekre nézve kötelező bontó akadályokat, a maga fóruma elé idézheti-e vitás házassági ügyeiket?* Peronne, Feije, Pesch stb. azt mondják, hogy ezt nem teheti; Sanchez, Schmalzgruber, Palmieri stb. és általában a mai hittudósok többsége igennel felel. S alighanem nekik van igazuk. A házassági ügyek alapvető vallási vonatkozásuk miatt a vallási hatóság elé tartoznak; ehhez nem fér kétség. Ámde a nem-keresztények nem tartoznak az Egyház joghatósága alá; pedig házassági ügyeiket szintén szabályozni kell a közjó követelményei szerint. Tehát úgy tetszik, hogy ebben az esetben az Egyháznak kijáró vallási joghatóság átháramlik a világi hatóságra (így Billot).

2. A házasság szentségi jele.

Mínt hogy a házasságban a házassági szerződés és a házasság szentsége között nincs valós különbség, *hamis nyomon* járnak M. Canus és társai, mikor azt gondolják, hogy a házassági szerződés a szentség anyaga, a papi áldás pedig a formája. Ez a nézet téves azért is, mert a papi áldás sok régi szertartásban nincs meg, tehát nem lehet a szentség formája. A trentói zsinat is szabadságot hagyott az áldás formájára nézve az egyes egyházak szokása szerint. Mínt hogy tehát a házasság szentsége identikusan azonos a házassági szerződéssel, szentségi anyagát és formáját csakis a házassági szerződésben szabad keresni, annyival inkább, mert a szentség kiszolgáltatói maguk a házasságok. Tehát *a házasság szentségi jele a házassági szerződés mint érzékelhető valóság.*

A házassági szerződés *melyik mozzanata* a szentségi anyag, és *melyik a forma?* Itt jó mindenekelőtt észbe venni, hogy ennél a szentségnél az anyag analog értelemben (cf. [357. lap](#)) olyan érzékelhető mozzanat, mely természeténél fogva további meghatározottságot vár; viszont a forma oly mozzanat, mely meghatároz. A forma a szentségeknél szóból áll; de eleve nem lehet megmutatni, hogy ezeknek a szóknak formaiaknak kell lenniök; a dolog természeténél fogva lehetnek szókkal egyenlő értékű jelek, pl. megfelelő gesztusok, írás. Már most a házasságnál a következő mozzanatok jöhetnek szóba; a házasság teste, ennek kölcsönös átadása és elfogadása a házasság céljaira, a házassági kötelek, mely a házassági szerződés következtében létrejön, a házasságok egymáshoz való házastársi joga, ennek a jognak használata, főként a házasság elhálása. Vasquez *a házasság testét* teszi meg a szentség anyagának; sok régi tudós *az elhálást* formának. De a szerződés tárgya (nem materia matrimonii, csak materia circa quam) nem a szerződés lényegi alkotó eleme; az elhálás pedig

¹ CIC 1016.

a már létrejött házasságnak kiegészítő, de nem szükségképes alkotó mozzanata (consensus, non copula facit nuptias).

Az összes szempontok mérlegelése magától ajánlja *a mai általánosabb fölfogást*, melyet így lehet szabatosan megfogalmazni: A házasság szentségének anyaga *a házasulók kölcsönös önátadása* a házasság céljai számára; ez természetől fogva további meghatározást váró és elbíró mozzanat; formája pedig a kölcsönös önátadásnak (nemcsak a testnek, hanem az egész személynek) *viszonyos elfogadása*, akár kifejezett szavakkal, akár egyenlő értékű cselekedet által. A házasság ugyanis szerződés; a szerződés pedig csak az elfogadás által teljes és jogerős; és a szerződés elfogadása kifejezhető szók helyett megfelelő cselekedetekkel is. A házasuló e formát adó cselekedet által válik a házasság szentségének kiszolgáltatójává; nem pedig a házasság anyagának szolgáltatása által, épúgy mint a töredelem szentségében is a bűnbánó azzal, hogy töredelemi cselekményei által a szentség anyagát nyújtja, még nem válik a töredelem szentségének kiszolgáltatójává. Lehetne ugyan azt mondani, hogy ez a forma nem fejezi ki azt, amit a szentség jelent: Krisztusnak és az ő titokzatos testének misztikus egységét. Azonban, ha ez a forma magában tekintve nem is fejezi ki a házasság szentségi tartalmát, igenis kifejezi ama misztikai vonatkozások alapján, melyekbe beleállította magát a házasság viszonyt az Úristen a paradicsomban és azután az Üdvözítő az újszövetség üdvekonómiajában, amint fönt (612/3. lap) megmutattuk.

Folyományok a hitetlenek házasságára vonatkozólag.

1. *Hitetlenek érvényes házassága mindkét fél megkeresztelkedése következtében eo ipso szentséggé válik.* Ez a ma *általánosabb és valószínűbb* nézet a következő megfontolásokra támaszkodik: a) *Nincs valós különbség a házasság szerződés és a házasság szentsége között.* Ezért keresztények közt nincs érvényes házasság, mely ne volna szentség; sőt a nem-keresztények között is legalább a szó tágabb értelmében vett szentség. Ha már most hitetlenek házassága a megkeresztelkedés következtében nem emelkednék szentség méltóságára, megtörténnék, hogy keresztények között fönnáll érvényes házasság, mely nem szentség. Ez a házasság nem azáltal emelkedik szentség erejére, hogy a felek megújítják a házassági beleegyezésüket illetve a házassági szerződést (így Capreolus, Bellarminus). Lehetetlen ugyanis számszerint megújítani egy még fönnálló szerződésre vonatkozólag a beleegyezést; lehetetlen a házasság feleknek azt mondani: házasságot kötünk, mikor a házasság már fönnáll köztük. A szentség tehát csupán azáltal jön létre, hogy a házasság felek megkeresztelkednek. Mivel ugyanis már előbb fönnállt köztük a házasság kötelek, az már valamilyen misztikai vonatkozásban állt Jézus Krisztussal. Isten teremtő akaratából ugyanis minden házasság Krisztusnak és az ő Egyházának viszonyát jelenti a házasság felek kegyelmi állapotának rangja szerint; hogy keresztény módon jelentse ama titokzatos viszonyt, vagyis hogy keresztény szentség legyen, ahhoz az érvényes házasságban élő hitetleneknél csak a Krisztus titokzatos testéhez való tényleges hozzátartozás hiányzik. Mikor a keresztesség által ez az akadály elhárul, a házasság kötelek eo ipso kifejtik teljes hatékonyságát: Krisztus és az ő Egyháza viszonyának hatékony jele lesz, vagyis kegyelmi kötelek, szentség lesz belőle. b) Megerősíti ezt Eph 5, ahol *Szent Pál* magáról a házasság kötelekről mondja, hogy Krisztusra és az Egyházra szóló nagy titok, és pedig olyan házasság kötelekről mondja ezt, mely hitetlenek közt jött létre, akik utóbb megkeresztelkedtek.

Vasquez és több tomista (Salmant., Billuart, Diekamp is) szerint *egyáltalán nem jön létre szentségi házasság* a megkeresztelkedett hitetlenek között. Azzal érvelnek, hogy ezek nem képesek a házasság szentségének anyagát és formáját szolgáltatni. E szentség anyagát és formáját ugyanis a házassági szerződésben kell keresnünk. De mikor a hitetlenek között létrejött az egyébként érvényes házasság, szerződésük még nem válhatott szentséggé, minthogy még nem voltak keresztények; mikor pedig meg vannak keresztelve, lehetetlen a már létező és fönnálló házassági szerződést szám szerint újra megkötniök. Ez az okoskodás nem veszi tekintetbe, hogy a jelen üdvrendben a hitetlenek házassága is első fokon (in actu

primo), gyökerében szentség jellegű, amennyiben az érvényes házassági kötelék tartalmas vallási jel; ami hiányzik ahhoz, hogy másodfokon (in actu secundo) teljes erejű keresztény szentség legyen, vagyis hogy hatékony módon jelentse a krisztusi kegyelmet, azt megadja a házasfeleknek a Krisztus testébe való tényleges beiktatódása.

2. *Ha az egyik fél hívő, a másik hitetlen*, némelyek szerint (Hurter, Billot, sok egyházmegye) a házasság nem szentség egyik fél számára sem; mert hát a házasságnak nem szabad sántítani (matrimonium non debet claudicare); vagyis mindkét fél számára azonos ereje és jellege van. Ha a házasság nem szentség a hitetlen fél számára, akkor a hívő számára sem az; annál kevésbé, mert a hitetlen fél a házas köteléket nem tekinti fölbonthatatlannak. De ez az elv: a házasság nem sántíthat, maga is többszörösen sántít, mint a jogászok is kénytelenek elismerni; pl. a szentségi házasság is sokszor az egyik fél számára kegyelmet hoz, a másiknak bűn; a balkézről való házasságok sok jogi vonatkozásban sántítanak. De az elv itt nem is alkalmazható. Minden érvényes házasság, mint láttuk, első fokon, hivatottságára nézve szentség, már csak azért is, mert az emberi viszonylatok a jelen világrendben mind a Krisztushoz mint középponti naphoz igazodó üdvrendnek törvénye és áldása alatt állnak. Tehát az érvényes házasság nem sántít, ha az egyik fél hitetlen; hanem mindegyik fél számára jelenti és folyósítja azt a természetfölötti életerőt, melyet üdvrendi állapotánál fogva képes befogadni: ha keresztény, a keresztény szentség erejét, ha nem keresztény, a természeti szentség erejét. Erre elég világosan utal Szent Pál is: «A hitetlen férj meg van szentelve a hívő asszony által, és a hitetlen asszony meg van szentelve a hívő férj által; különben fiaitok tisztátalanok volnának, már pedig szentek».¹ Az ősegyház sem mondta a régen oly gyakori vegyeshitű házasságokra, pl. egy Szent Monika házasságára, hogy az a keresztény fél számára nem szentség. Ami pedig fölbonthatatlanságát illeti, az elvben fönnáll a hitetlen fél számára is ([634. lap](#)).

117. §. A házasság alanya és szükségessége.

Diekamp III § 70; *Bartmann* II § 207; *Pesch* VII prop. 65–6 és apdix; *Schanz* 56 §. – *Thom* Suppl. 42 43 50; *Billuart* Matr. 1, 2, § 2; *Pázmány* Ö. M. II 588; IV 669 kk. *Frassen* Sacr. tr. 3 dis. 2, a. 3. – *Gspann* Warum Zölibat unserer Priester? 1918; *J. Fischer* Ehe und Jungfräulichkeit im N. T. 1919; *D. Hildebrand* Reinheit u. Jungfräulichkeit 1928; lásd a [609. lap](#) irodalmát is.

1. A házasság alanya.

Tétel. **A házasság szentségét érvényesen fölvehetik, akiknek komoly szándékuk van, alkalmasak a házas életre, meg vannak keresztelve és nincsenek bontó akadálytól gátolva.** *Biztos.*

Minden szentségnél szükséges a fölvetel *szándéka*. A házasságnál elég, ha megvan a komoly házasulási szándék, és az bármi módon kifejezésre jut a jelenre nézve. A *kereszttség* szükséges mint a szentségek ajtaja. Amennyiben azonban a házasság tágabb értelemben vett szentség, befogadására alkalmas a nem-keresztény is. A házasság természetével jár, hogy a házasulóknak a házas életre alkalmasnak kell lenniök; tehát egy meglett korú *férfiúnak* és egy meglett korú *nőnek* kell lennie a két félnek; egyneműek között nem jöhet létre házasság.

Jóllehet ugyanis megfelelő valláserkölcsei okokból szabad a házasság főcélján túl az alapértelméért kötni házasságot (ahol azonban mindkét fél számára a teljes nemi megtartóztatás megvalósításának erkölcsileg biztosítva kell lenni), a főcél lehetőségét mint *minden házasságnak természeti nemi alapját* nem szabad tételelesen kizárni; annyival kevésbé, mert a házasság alapértelme, a kölcsönös kiegyesülés és támogatás is a nemek különbségén

¹ 1 Cor 7,14.

alapul. A modern homoszexuális törekvések az emberi természetbe fektetett isteni törvénynek teljesen ellenére járnak, és végzetesen veszélyeztetik az intímabb emberi vonatkozások és az egyének lelkiegészségét. A *bontó akadályok* távolléte a házasság mivoltában gyökerező tételes rendelkezések értelmében szükséges.

A házasság *megengedett fölveteléhez* szükséges *a)* a tiltó akadályok távoztatása, mint amelyek a hívők javát célzó, súlyosan kötelező tételes rendelkezések¹ (különösen a vegyes házasságok tilalma!); továbbá *b)* a kegyelem állapota, minthogy a házasság élők szentsége. Aki tehát nincs a kegyelem állapotában, közvetett kötelezettségből tartozik meggyónni. *c)* A megbérmáltság; illő ugyanis, hogy aki vállalja a házasság komoly terheit, szentségileg föl legyen szerelve a Krisztusért való harcra. Ezenkívül az Egyház nyomatékosan akarja, hogy a házasság az Oltáriszentséggel erősítsék magukat.

2. A házasság szükségessége.

1. Tétel. Az egyes ember nincs egyenest házasságra kötelezve. Biztos.

Bizonyítás. Az egyes ember nincs házasságra kötelezve a *természet törvénye* által. Jóllehet ugyanis mindenki vagy férfiúnak vagy nőnek van teremtve, és ezzel képesítve van a házasság életközösségre, a természet törvénye szerint minden egyes ember kivétel nélkül csak arra van kötelezve, hogy egyéni tökéletesedését, Isten számára való érlelődését tőle telhetőleg előmozdítsa. De már arra nincs kötelezve, hogy a maga részéről a közösség javára is megtegye in concreto mindazt, amire képesítve van; amint tehát pl. szónoki vagy szervező tehetsége dacára nincs arra kötelezve, hogy politikai pályára lépjen, épúgy egyenest arra sincs kötelezve, hogy házasság útján a közjót előmozdítsa; annál kevésbé, mert ezt megteheti, sőt nagyobb mértékben, az önkéntes szüzesség által is. *Isteni törvény* sincs, mely közvetlen kötelezettséget jelentene. A Genézis szava: «Sokasodjatok», isteni áldás, mely a dolog természeténél fogva csak az első emberpár számára volt egyúttal parancs is; amint egyszer az emberiség fennmaradása biztosítva van, ez a parancs megszűnt egyenest kötelezni egyeseket.

Mindazáltal *fönnáll egy nem egyenest minden egyeshez intézett, hanem az összemberiségnek szóló egyetemes kötelezettség*, mely mélyen bele van írva az emberi természetbe, mindig sokakat ösztönöz házasságra, és teljesen fölöslegessé teszi *Sanchez* aggodalmát és gondoskodását: ha önkéntes szüzesség miatt az elnéptelenedés veszedelme fenyegetne, az államhatalom egyenest és egyénenként is kötelezheti alattvalóit a házasságra. Ez a nézet már azért sem áll helyt, mert a házasságot számításoknak és külső intézkedéseknek hozzá nem férhető számos finom vonatkozásával ilyenformán úgy sem lehet racionalizálni. Ez az összemberiség számára adott egyetemes parancs az egyest is föltételesen kötelezi: Minthogy a házasság a természetben és az Isten terveiben mélyen meggyökerezett alapvető jelentőségű intézmény, kötelezettsége, áldásai és terhei alól az egyes csak megfelelően súlyos ok alapján vonhatja ki magát.

Folyomány. *A házasság nemcsak megengedett, hanem dicséretes valami*, és gyakorlata magában véve Istennek tetsző és az egyén számára erényes dolog. – Ez *biztos* igazság és állandó katolikus tanítás minden fajta gnosztikusokkal és manicheusokkal szemben. Ezek a sötét eretnekek ugyanis az anyagot rossznak és a testet minden baj forrásának minősítik, és ennél fogva az emberiségnek nemi úton való szaporodását bűnnek és bűn következményének tekintik. De ezzel ki is mondták tulajdon ítéletüket. A kinyilatkoztatás nem hagy kétséget aziránt, hogy az emberek nemi differenciáltsága és nemi szaporodása *Istennek szent teremtő gondolata*. És ha a házasságot akár biológiai akár lelki akár társadalmi akár valláserkölcsi oldaláról tekintjük, mindenképp Istenhez méltónak találjuk az eszméjét. A nemek különbözőségében kifejeződő, szervezetileg megalapozott és a legmagasabb emberi

¹ CIC 1058 kk.

életnyilvánulásokba beleágazó, rendkívül finom és gazdag differenciáltság az ember-eszmének oly gazdagságát tárja föl, melyről az egyneműség nem tudna sejtelmet sem adni. A nemeknek ez a kölcsönös egymásrautaltsága és tényleges kiegészülése úgy amint a házasság viszonyban szabályozva és biztosítva van, egyrészt nagy emberi kultúrártékek forrása, másrészt pedig jelképezi a teremtés célját, az embernek Istennel való kegyelmi közösségét; sőt a keresztény házasságok nemcsak ábrázolják Istennek az emberrel való közösségét, hanem egyúttal hathatósan munkálják is: a természetben legmélyebben megalapozott emberi életközösség útján egymásnak megszentelőivé, kegyelmi eszközökké válnak.¹ Az *ószövetség* nem tud a hitvesi közösségnél beszédesebb képet Jahvénak az ő népéhez való kegyelmi viszonya számára, az *újszövetség* Jézus Krisztusnak az ő szeplőtelen jegyeséhez való viszonya számára, a jövendölés az egyes lélek elé a végkifejlődésben kitűzött istenközössége számára, mikor is a lét ellentétei, hová a nemek differenciáltsága is tartozik, föloldódnak a lelkek tiszta harmoniájába. Egyszer valaki kérdezte az Üdvözítőt: mikor jó el az ő országa; s ő azt felelte (egy Szentírás kívüli ránk hagyományozott szava, ú. n. agraphon értelmében)²: amikor a kettő egy lesz, a külső és belső, a férfiúi és női.

2. Tétel. A szüzi állapot kiválóbb a házasságnál. Hittétel.

Ezt *tagadták* először Helvidius laikus, Jovinianus szerzetes, Bonosus püspök a 4. században, akik minden érdemet elvitattak a szüzi állapottól; az újítók különösen a szerzetes állapotot gyalázták (maga Luther eleinte a szüzi állapotot elébe tette a házasságnak, utóbb egysorba, végül mögéje helyezte). A *trentói zsinat*³ szerint «ki van közösítve, aki azt állítja, hogy a házasság állapotát fölébe kell helyezni a szüzi állapotnak vagy a celibátusnak, és hogy nem jobb és boldogabb dolog szüzességben vagy celibátusban maradni, mint házasságra lépni». A tétel helyes méltatása végett észbe kell venni, hogy a zsinat határozatában *állapotok és nem személyek vannak összehasonlítva*; az egyik a szüzi állapot (nőknél szüzesség, férfiaknál celibátus), a természetfölötti indítékból önként választott házasság nélküli állandó önmegtartóztatás állapota, s erről van mondva, hogy tökéletesebb a házasságnál. Tehát a tétel szerint lehetséges, hogy egy házasság személy tökéletesebb egy szerzetes személynél (pl. Szent Erzsébet egy lanya apácánál). Ez azonban a tétel szerint nem a két egyén állapotából következik, hanem más okokból.

Bizonyítás. Ami a *Szentírást* illeti, a szüzesség nagyobb kiválóságát jelzi az *ószövetség* (Num 30), kifejezi Jeremiás és Keresztelő sz. János példája. Az *Üdvözítő* minden nemi vonatkozásnak fölötte áll, és érintetlen jegyese az ő Egyházának. Mikor a házasság eredeti szentségét és tisztaságát visszaállította, és az apostolok aggodalmaskodtak: «Ha így van az ember dolga a feleségével, nem érdemes megházasodni», azt feleli⁴: «Nem mindenki fogja föl ezt az ígét, hanem akiknek megadatott. Mert vannak férfiatlanok, kik anyjuk méhéből úgy születtek; és vannak férfiatlanok, kiket az emberek tettek azzá; és vannak férfiatlanok, kik magukat teszik férfiatlanná a mennyeknek országáért. Aki föl tudja fogni, fogja föl». Tehát a szüzi állapot értékben nyilván meghaladja a házasságot, ha meghaladja azoknak fölfogását és méltánylását, akik még a házasság gondolkörében mozognak. Ugyanígy a tanítvány⁵: «Aki házasságra adja szüz leányát, az is jól teszi; de aki nem adja házasságra, jobban cselekszik. Az asszony kötve van a törvényhez, amíg férje él; ha férje meghal, szabaddá lesz; menjen férjhez, akihez akar, de csak az Úrban! Véleményem szerint azonban boldogabb lesz, ha úgy marad». Ezt mondja az a *Pál*, aki egyáltalán nem gondolkodik manicheus módon a házasságról.⁶ A

¹ 1 Cor 7,14 és 1 Tim 2,15 értelmében.

² 2 Clemens Rom. 12. cf. Os 2,21–5 Ap 19,7–8 21,2.

³ Trid. 4 c. 10 Denz 981.

⁴ Mt 19,10; cf. 22,30 19,29.

⁵ 1 Cor 7,38–40.

⁶ 1 Tim 4,3 5,14.

Jelenések szerzője azt mondja¹: «És íme láttam, a Bárány Sion hegyén állott, és vele száznegyvennégyezer, akiknek homlokára volt írva az ő neve és az ő Atyjának neve... És mintegy új éneket énekeltek a királyiszék előtt és a négy élőlény és a vének előtt. És senki sem mondhatta az éneket, hanem csak az a száznegyvennégyezer, akik meg vannak váltva a földről. Ezek azok, kik nem fertőztették meg magukat asszonyokkal, mert szűzek. Ezek kísérik a Bárányt, amerre csak megyen». S már az apostolok idejében fönnállt a szűzek és özvegyek intézménye, mint egyházilag elismert és fölöttébb megbecsült állapot.² A *szentatyák* nem fogynak ki a szűzesség dicséretéből és ajánlásából. Erre a célra külön monografiákat is írnak³ és különösen élesen foglalnak állást Jovinianus és társai ellen. A tétel nagy intézményes bizonyága a szerzetesség, mely a szűzességet fogadalomképen gyakorolja, és a papi celibátus, mely az Isten országának legkiválóbb hivatásához csak a szűzi állapotot találta igazán méltónak.

A szűzesség nagyobb kiválóságát *ésszel* is föl lehet érni:

a) *Teológiai* megfontolás. A szűzi állapotban élő ember a legfőbb jóért, az Isten szeretetért és szolgálataért mond le a házasságról. Ezzel nagyobb elszántságról tesz tanuságot, lelki erőit és egész életberendezését nem osztja meg Isten és a teremtmények között, hanem csorbíthatatlanul Istennek szánja; vagyis magát az emberi életcél választja hivatásnak és állapotnak, minden mellétekintet nélkül. Ezzel olyan álláspontra helyezkedett, hogy elvben, és ha az elvet komolyan veszi, gyakorlatban is nagyobb összeszedettséggel és osztatlanabbul tud Istennek szolgálni szent elmékedésben és áldozatos szeretetben: «Akinek nincs felesége, arra gondol, ami az Úré, hogyan tessék az Istennek. Aki pedig feleséges, arra gondol, ami a világé, hogyan tessék feleségének, és meg van osztva».⁴ Ez természetesen az elvi elmélés. Gyakorlatban megtörténhetik, hogy valaki a célt megteszi eszköznek, illetőleg az egyszer elért magasabb álláspont követelményei szerint nem tágítja gondosan lelke látóhatárát és szeretete körét, és a balga szűzek sorába jut.

b) *Szociológiai* megfontolás. Akik eszményi indítékokból lemondtak a házasság köteleiről és a családi életről, annak kellemességeiről és egyben terheiről, azoknak munkaideje, lelki energiája fölszabadul a nagy ügyek és föladatak számára; lelki függetlenségük arra képesíti őket, hogy a nagy odaadást kívánó föladatoknak az Isten országában hitvallói, és ellenséges áramlatokkal szemben (melyek a családos embert nem egyszer megalkuvásra kényszerítik) az igazságnak és a lelki javak krisztusi függetlenségének vértanui legyenek. Innen van, hogy nem egyszer nőtlenek maradnak, kiket nagy kultúrföladatak hevítenek; persze a vallási megszenteléssel viselt celibátus mélyebb áldásai és támaszai nélkül.

c) *Pedagógiai* megfontolás. Akik önként egész életükre lemondanak a nemi életközösségről, az eleven valóság elragadó erejével tesznek bizonyosságot arról, hogy a nemző ösztön sürgetése nem elkerülhetetlen végzet, mely ellenállhatatlan erővel hódolatra kényszerít; hanem «legyen alattad a kívánsága, és uralkodjál rajta!»⁵ Ezzel megfelelő álláspontra segíti azokat, kiktől mostoha sorsuk megtagadta a házasság életét: ha sokan önként vállalják a házasság nélküli életet, akkor az nem lehet a legnagyobb szerencsétlenség, és semmi esetre sem lehet akadály mélyebb, értékesebb emberi életnek kialakítása számára. A házasság embereknek pedig megmutatja, hogy az érzékiség az embernek nem lebirhatatlan zsarnoka. Amit a szűzek egész életükön keresztül gyakorolnak, azt átmenetileg házasságra

¹ Ap 14,1

² Ap 14,4 Act 21,9.

³ Így már 2 *Clemens*, *Tertul.* De exhortatione castitatis; *Cyprian.* De habitu virginum; *Method.* Convivium; *Ambr.* De virginibus; *Hieron.* C. Iovinianum; *August.* De sancta virginitate, De bono viduitatis, De bono coniugali, főként cp 8; *Chrysost.* De virginitate.

⁴ 1 Cor 7,32; *Thom* Opuscul. De perfectione vitae spiritualis.

⁵ Gen 4,7.

váró vagy házasságukban föltartóztatott emberek is meg tudják tenni. A szűzi állapot ezáltal a házasság erkölcsnek, hűségnek és általában a nemi tisztaságnak pótolhatatlan erősségévé lesz.

Nehézségek. 1. *A házasság szentség, a szűzi állapot nem;* a szentség pedig mint kegyelem edénye különböz más állapotnál. – *Megoldás.* A szűzi állapotnak, mint láttuk, legmélyebb intenciója az embert közvetlenül Istenbe kapcsolni, élethivatássá tenni azt, ami minden embernek végső célja: közvetlenül és kizárólag Istennek és Istenben élni. Erre az egyén természetfölöttileg föl van szentelve a keresztség és bérmálás által; a szűzi állapot nem egyéb, mint ezekben a szentségekben adott kegyelmek tartalmának és irányításának következetes kiépítése. A házasság azonban embereknek egymás közti viszonya, és magában nem fejezi ki és nem biztosítja közvetlenül az ember végső célját; sőt olyan új helyzetet teremt, mely a lelket el is vonhatja Istentől. Tehát szentséggé kellett tenni; egyrészt, hogy kegyelmet tartalmazó és hordozó szent edénnyé lehessen, mert önmagában még nem az; magától egy ember sem kegyelmi eszköz arra, hogy mást megszenteljen, ha az mindjárt hitvestárs is, hanem rászorul, hogy Isten őt külön fölavassa a kegyelemeszköz hivatására. Másrészt az Úr Krisztusnak oda kellett állni a házasság közé és a szentségi kegyelem állandó erejével meg kellett szentelni és Isten felé beigazítani azt a viszonyt, mely oly könnyen profanizálódik és lecsúszik az érzékiesedés, elanyagiasodás és önzés síkjára, és így eltávolítja a következetes istenszolgálatától.

2. Ha a szűzi állapot különböz volna, akkor a vallási nevelésben (aszketikában, etikában, pasztorációban) *oda kellene hatni, hogy lehetőleg minden keresztény erre az állapotra térjen;* vagy pedig csakugyan kétféle erkölcsi eszményt állítunk föl: egyet a szűzek képviselnek, kik teljes értékű, elsőosztályú keresztények, a másik a közönséges keresztények rangja, kik nem teljes, másodosztályú keresztények, mint a manicheusoknál és a középkori katarusoknál megvolt a hívőknek ez a két osztálya. – *Megoldás.* A keresztény erkölcsiség egy, mert egy a normája és belső tartalma: Istennek és Istenből élni az Úr Krisztus elvei és erői szerint. Ezt a hivatást lehet eredményesen szolgálni akármilyen állapotban, mely a természeti törvény szerint nem erkölcstelen; egyik több, másik kevesebb veszélyt rejt illetve haladási lehetőséget ad. Ennek az eszménynek megvalósítására minden őszinte keresztény lélek törekszik; azonban az egyes emberek a megvalósításnak nagyon különböző fokain állnak. Nem mindenki hivatott mindenre. Az Isten országában, a Krisztus titokzatos testében is érvényes a szervezetek törvénye: «Ha az egész test szem: hol a hallás? Ha az egész hallás: hol a szaglás?... Ha mindnyájan egy tag volnánk, hol volna a test? Most pedig sok ugyan a tag, de egy a test!»¹ Akik a célt jobban biztosító úton járnak, a jobbik részt választották, de csak formailag, nem tartalmilag; az erkölcsiség tartalma minden keresztény számára ugyanaz. A protestánsoknál, kik oly ádázul tusakodnak tételünk ellen, sem egyformák az emberek erkölcsi érték tekintetében, illetve az erkölcsi eszmény intenzív lelki átdolgozása tekintetében.

*Folyomány. A latin Egyház helyesen és az Üdvözítő szándéka szerint jár el, mikor a nagyobb rendek viselőit celibátusra kötelezi. Hittétel.*²

Amely okok javallják a szüzességet általában, fokozott mértékben fönnállnak a papságra nézve. Nevezetesen *a)* a pap mint az egyházirend jellegével Isten közvetlen szolgálatára kötelezett és hivatott férfiú nőtlen állapotban teljes osztatlansággal tudja szolgálni Istent és az ő országát; ellenben, ha családdal kell gondolnia, meg van osztva. *b)* A nőtlen papot nem kötik gúzsba családi tekintetek, mikor Isten ügyének védelméről van szó, és nyitva áll számára a heroizmusnak az az útja, melyre a pap mint a magasabb emberi és az isteni érdekek hivatott letéteményese és őre mindenféle pogány zsarnoksággal szemben az üldözött igazság nevében, különösen válságos időkben, annyiszor föl van szólítva. *c)* A nőtlen pap tulajdon példájával a fönt jelzett pedagógiai tekintetben nyájának mintaképe és formálója. Végül *d)*

¹ 1 Cor 12,17–20.

² Trid. 24 c. 9 *Greg. IX. Decr.* 1. 3, t. 3.

nem áll közte és hivei között a családja, mely sokszor erkölcsi lehetetlenséggé tenné a hiveknek a pásztorukkal való bizalmi érintkezését; hanem közvetlenül szemben áll velük és ott áll közöttük, mint a hívő község elsőszülött fia és a község számára Isten küldöttje, a hívők bizalmára mindenképpen méltóbb, szolgálatukra pedig szabadabb és készségesebb.

A tagadhatatlan nehézségek (nevezetesen az embersorsban elkerülhetetlen fájdalmas botrányok, tucatembereknek a celibátusban fenyegető lelki összezsugorodása) távolról sem érik föl ezeket a nagy áldásokat. Ezért az Egyház teljes joggal és okkal áll ellen azoknak az időnként fölbukkanó törekvéseknek, melyek a celibátus megszüntetését vagy legalább korlátozását célozzák.

Nem mintha isteni vagy csak apostoli eredetű egyetemes törvényről volna itten szó! Hisz az Üdvözítő a szüzességre csak tanácsot adott, és szóval sem jelezte, hogy erre kötelezni akarja papjait; bár természetes, hogy a tanács elsősorban nekik szól. Szent Pál beszél női püspökökről, és a régi egyház gyakran szentelt női embereket papokká. Mikor az I. niceai zsinaton némelyek a hierarchiai rendeket egyetemesen kötelezni akarták a celibátusra, Szent Paphnutius eredményesen tiltakozott; az ancyrai zsinat is megengedte a diákonusoknak, hogy a szentelés előtt kiköthessék maguknak a (második) házasság jogát. Az elvirai zsinat állít föl először egyetemes kötelezettséget Spanyolország számára. Siricius pápa tanusítja először az egyetemes kötelezettséget az egész latin Egyház részére a hierarchiai rendeket illetőleg, Nagy sz. Leo kiterjeszti a római szubdiákonusokra is. Egyetemesen és végérvényesen keresztülviszi az egész vonalon VII. Gergely. A görög egyház a trullus-i zsinaton (692) rögzítette a maga addigi gyakorlatát: a hierarchiai rendek viselőinek nem szabad nősülniök; de női emberek szentelhetők; a püspökök azonban nem élhetnek házasság életet. Ezt bizonyára nem merték volna megtenni, ha csak apostoli hagyomány is mást rendelt volna.

118. §. A házasság hatásai és tulajdonságai.

Diekamp III § 69 71 72; *Bartmann* II § 207 108; *Pesch* VII prop. 57–64; *Billot* th. 40–46; *Schanz* § 57. – *Thom* Suppl. 65–7 62–3; *Billuart* Matr. 1, 3 7; 5; *Berti* XXXVII 12–4; *Frassen* tr. Sac. tr. 3, 2, 1, 4. – A. *Cigoi* Die Unauflöslichkeit der christlichen Ehe und die Ehescheidung nach Schrift und Tradition 1895; F. *Huszár* De potestate Ecclesiae circa matrimonium 1900; C. *Böckenhoff* De individualitate matrimonii 1901; J. *Fahrner* Die Geschichte der Ehescheidung I 1903; M. *Denner* Die Ehescheidung im N. T. 1910; A. *Ott* Die Auslegung der neutestamentlichen Texte über die Ehescheidung 1911; L. *Bundiment* Le divorce 1924.

1. A házasság szentségi hatásai.

1. A házasság első hatása a *megszentelő kegyelem*. Ez voltaképpen magátólértődik, ha meggondoljuk, hogy a házasság igazi újszövetségi szentség. Csak a teológiai fogalmak tisztulatlanságának lehet betudni, ha a kezdődő skolasztika etekintetben egy ideig tétovázott; Lombardus, Alvernus, Durandus szerint a kegyelem, melyet a házasság jelent, nem magában a házasságban van, hanem Krisztusnak és az ő Egyházának fölbonthatatlan egységében. Mások meg csak negatív jellegű hatékonyságot tulajdonítottak a házasságnak: az érzékiség megfékezését. A nagy skolasztikusok azonban diadalra segítették az egyedül tartható fölfogást, melyet a trentói zsinat ünnepélyesen is kimondott.¹ A házasság közölte kegyelem *második* kegyelem; azonban lehet a körülményeknél fogva első kegyelem is. Az általános szentségtanból és a házasság lényegéből következik, hogy az egyik fél méltóan járulhat a szentséghez és annak gyümölcseiben részesülhet, a másik pedig méltatlanul. Az azonban nem történhet meg, hogy a házasság az egyik félre érvényes legyen, a másikra pedig érvénytelen, az egyik számára fölbonthatatlan, a másik számára fölbontható. Ma általános és jól megokolt

¹ Trid. 24 c. 1 *Denz* 971.

nézet, hogy a méltatlanul de érvényesen fölvetett házasság kegyelme az akadék eltávolítása után föléled.

2. A házasság *szentségi kegyelme* természetfölötti fölkészítés a házas közösség megvalósítására: *a)* A természeti hitvestársi szeretet megnemesítése és természetfölötti megszentelése, nevezetesen a házasfelek fölavatása, hogy egymás számára a természetfölötti megszentelés eszközei lehessenek: «Hogyha ketten közületek megegyeznek a földön bármely dologban, melyet kérnek, megnyerik azt Atyámtól, ki mennyekben vagyon. Mert, ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük».¹ *b)* Erő a hitvestársi hűség megőrzésére, *c)* a gyermekek istenes fölnevelésére, *d)* az érzékiség megfékezésére, amennyiben a keresztény házasság gyakorlata azt nyugodt mederbe tereli.²

3. A keresztény házasság megteremti és egyben megnemesíti a *házas köteléket*; fölemeli arra a méltóságra, hogy Krisztusnak és az ő Egyházának egységét jelképezi és annak valós, élő utánzatát adja. A házas kötelék az, ami ebben a szentségben jel és természetfölötti hatás egyszerre (res simul et sacramentum); ez ugyanis a szentségi házas szerződésnek közvetlen hatása és a keresztény házasság legmélyebb értelmének, Krisztus és az Egyház misztikus házasságának hatékony jele. Az újabb hittudósok ezt olykor jegyfélének (quasicharacter) nevezik, és joggal benne látják a szentség föléledésének alapját és egyben a keresztény házasság fölbonthatatlanságának gyökerét. A keresztény házassági kötelék alaptulajdonságai az egység és fölbonthatatlanság.

2. A keresztény házasság egysége.

Tétel. A keresztény házasság lényegesen egy, úgy hogy egy férfiúnak egyszerre csak egy felesége, és egy nőnek egyszerre csak egy férje lehet. Hittétel.

Luther tagadta, hogy erre vonatkozólag van isteni törvény, és Hesszeni Fülöpnek bigamiát engedélyezett; ugyancsak ellenzi az egynejséget a mormonok gyanus amerikai felekezete. A Tridentinum szerint³ «ki van közösítve, aki azt állítja, hogy a keresztényeknek meg van engedve egyszerre több feleséget tartani, és hogy ezt semmiféle isteni törvény nem tiltja». A tétel tehát kimondja, hogy a keresztényekre isteni törvény értelmében kötelező a monogamia, és kizárja a szimultán poligamiát, mind többférjűség (polyandria), mind többnejűség (polygynia) alakjában; de nem szól a szukcessziv poligamiáról, mikor t. i. a házas kötelék megszűnése után az egyik fél új házasságra lép. A tétel értelmében a monogamia isteni (tételes) törvény; de a mi bizonyításunk tovább megy, és kimutatja, hogy a monogamia természeti törvény.

Bizonyítás. Sem az ó-, sem az újszövetség nem mondja ki kifejezetten a monogamia kötelező voltát, mindamelllett nem hagy kétséget. Isten egy férfiút és egy nőt teremtett (Gen 1) és oly kölesönös támogatást, lelki kiegészülést és személyes odaadást kíván (Gen 2), mely csak monogamiában lehetséges. A *próféták* egynejségben éltek; az *Üdvözítő* korában a zsidók közt az egynejség általános volt, és az *Üdvözítő* minden nyilatkozatában magátólértődőnek tekintette. Sőt egyenest tanítja, mikor házasságtörőnek mondja azt, aki elbocsátja feleségét és mást vesz (Mt 19); ha ugyanis többnejűségnek lehetne helye, nem volna házasságtörés az első feleség után másikat venni. Az *apostolok* közül a házasok egynejségben éltek, valamennyien tanításukban és rendelkezéseikben monogamiát tételtek föl: «A paráznság miatt minden férfiúnak legyen meg a maga felesége és minden asszonynak legyen meg a maga férje.»⁴ Mikor Szent Pál a keresztény házasság lényegét abban látja, hogy

¹ Mt 18,19; cf. 1 Cor 7,14 Eph 5,22–38.

² *August.* Concup. et nupt. I 10, 11; Trid. 24 matr. cp 1; Cat. Rom II 8 17.

³ Trid. 24 c. 2 *Denz* 972; Lugd. II *Denz* 465.

⁴ 1 Cor 7,2; cf. Rom 7,2. Eph 5,31.

Krisztus és az Egyház viszonyának hatékony jele (Eph 5), burkoltan a keresztény házasság egységét tanítja: Az egy Krisztus és annak egy Egyháza vannak egymásnak eljegyezve; a keresztény házasság hazug jel volna, ha nem egynek egyhez való viszonyában állna. A *hagyomány* álláspontját az Egyháznak Lutherig állandó gyakorlata mutatja, és sokszor monografiákban is kifejezésre jut.¹

A fontolgató *elme* meg tudja állapítani, hogy a házasság áldásait csakis a monogamia biztosítja teljes hatékonysággal és emberhez méltó módon: a) A házasság elsődleges célja, a gyermeknemzés és -nevelés mennyiségileg legjobban a monogamiában van biztosítva, amint ezt hosszas megfigyelések és statisztikai adatok mutatják. Rendkívül figyelemre méltó az a körülmény, hogy nagyjából egyforma számmal születnek férfiak és nők (106:100), szinte kézzelfogható bizonyosságul, hogy mi a Teremtő szándéka az egy- illetve többnejűség tekintetében. A minőségi gyermeknemzés és nevelés pedig csak úgy van biztosítva, ha a nemzésben és nevelésben férj és feleség mint egyenlőrangú tényezők működnek együtt, ami a poligamiában szinte lehetetlen. b) A házasság hűség, a kölcsönös kiegészülés és támogatás csak úgy óvható, ha a két fél egyenlőrangú. Csak a teljes személyes önátadás elégíti ki azokat a mély és finom lelki igényeket, melyeket a legintimebb életközösség a két érdekeltben támaszt. Mihelyt egyszer akár férj, akár feleség többek közt oszlik meg, már nem egy egész ember adja oda magát egy egész embernek, a házasság viszony elveszti személyes, «én te» közösségi jellegét, a merő ösztönös természet színvonalára süllyed, s végelemzésben emberméltóságában támadja meg mindkét felet. Különösen a nő szenvedné meg a többnejűséget; minthogy nála a támasz, kiegészülés és személyes odaadás igénye sokkal inkább életszükséglet és létfeltétel, mint a természettől fogva önállóbb férfiúban. Az meg első tekintetre nyilvánvaló, hogy többnejűség esetében rendkívül nehéz fenntartani a ház és család kormányzatát, mely a házvezetést egy kézbe utalja. c) Az érzékiség orvoslásának szempontja is legjobban a monogamiában elégül ki, mert a nemző ösztönt az erkölcsi felelőségek és a rendkívül finom szövésű kölcsönösségek ellenőrzése és szabályozása alá helyezi. Nevezetesen a többnejűség egyenest táplálja azt, amit a modernnek a férfiú poligamiás tendenciájának szeretnek mondani, és rászabadítja arra, hogy brutális nemi önzésében a nő érdekeivel és igényeivel egyáltalán ne törődjék.²

Nem csoda, ha *pogányoknál is* találkozunk a monogamiának elméleti és gyakorlati megbecsülésével: «Egy feleséget szeretni és nem kettőt barbár módra: ez hellén szokás».³ Közismert, mennyire szigorúan monogamiás volt a rómaiak fölfogása és házassággyakorlata a köztársaság virágkorában. Kong-tsze a házasságra azt mondja, hogy a föld és ég egységének jele. Az egyiptomiak legalább papjaiktól megkivánták a monogamiát; Tacitusnak a germánokról etekintetben mondott dicsérete közismert.⁴

Folyományok. 1. A többférjűség (polyandria) mindenkor és mindenkép tilos és törvénytelen, mert ellenkezik a házasság rendeltetésével; nem egyéb az, mint teljes nemi összevisszaság, mely a gyermekekre vonatkozólag vagy meddőséget eredményez, vagy bizonytalanná teszi az atyát, és ezáltal az ő nevelő befolyását kikapcsolja, és súlyosan meggyalázza a nőt, kit heterává süllyeszt. Nem csoda, ha még a primitíveknél sem találjuk. A poliandria csak nagyfokú nemi elfajulásnak szomorú velejárója.

Igaz, több modern szociologus (különösen Spencer, Lubbock, Morgan) azt állítja, hogy ez volt az őállapot, és hivatkoznak a női főség (matriarchatus) és a csoportházasságok

¹ Athenagor. Legat. 33; Theophil. III 15; Min. Felix 31; Clemens Al. Strom. III 12; Tertul. Apol. 46. II. Gergelynek 726-ban adott 14. levele, mely a feleség állandó betegsége esetére második feleséget engedélyez, vagy nem valódi, vagy pedig itt is azt kell mondani, hogy «egy pápai ténykedés még nem csinál hittételt.»

² Cf. Thom Gent. IV 78.

³ Euripid. Andron. 177.

⁴ Tacit. Germ. 17–19.

intézményére. Azonban állításaik merő kombinációk, melyeket az etnologia nem támogat. Érveik nem nyomnak, amennyiben a matriarchátust bebizonyítottan monogamiás népeknél is megtaláljuk¹; a csoportházasságokról kitűnt, hogy azok nem nemi összevisszaságot jelentenek, hanem ellenkezőleg a totem-törzsszisztemmel kifejlődött nagyon is szigorú arisztokráta megkötést. A pigmeusok aránylag tiszta monogamiában élnek. Az meg egyenest megszegyenítő, hogy a társadalmi reformátorok a mai házasságot ama vélt «primitív» állapotra való hivatkozással és annak értelmében akarják «megreformálni;» vagyis vissza akarják vetni egy színvonalra, mely szerintük is primitív, a komoly etnologia szerint pedig elfajulás, és ma az egész vonalon meghaladott szociológiai fokozat; és ezt merik ajánlani azok, kiknek minden második szavuk haladás és evolúció.

2. *A többnejűség* (polygynia) nem hiúsítja meg a házasság elsőrendű célját, a gyermeknemzést és nevelést, nem is teszi teljesen lehetetlenné a hitvesi hűséget; sőt a gyöngédebb érzelmi közösséget sem zárja ki egészen.² Ebből érthető, hogy *Isten az ószövetségben megengedhette a többnejűséget*. Gyakorlatban volt Lamech óta³ a patriarkáknál, megengedte a mózesi törvény⁴; többnejű királyok, mint Dávid, Istennek kedves emberei; Jeremiás szintén megengedettnek veszi föl.⁵

Mínt hogy azonban a fönt kifejtett szempontok értelmében a többnejűségben csak tökéletlenül jut kifejezésre a házasság természeti rendeltetése, a természetfölötti pedig, a keresztény házasság gondolata egyáltalán nem, nem csoda, ha az Üdvözítő etekintetben is helyreállította a régiebb szigorúbb állapotot, még pedig a hittudósoknak ma egyöntetű nézete szerint az egész emberiség számára, amennyiben a keresztény légkörbe kerülnek; ennek értelmében a pogányoknak és mohamedánoknak sem engedhető meg, hogy megtérésük után fönntartsák többnejű vonatkozásait. Az *ószövetségi gyakorlat* érthető a Krisztus előtti kinyilatkoztatás alacsonyabb erkölcsi álláspontjából,⁶ a Messiást váró nemzet szaporításának gondjából,⁷ és végül a férfiúnak akkori lelki és társadalmi felsőbbségéből; minél inkább kiemelkedik ugyanis a férfiú a nő fölött, annál kevésbé igénye a házasság életközösségben adódó kiegészülés; minél jobban emelkedik a nő színvonala, annál biztosabban száradnak el a többnejűség gyökerei. A kereszténytelen szellem azonban ma is kitermeli az ú. n. kettős morált, mely a nemi erkölcs terén más mértékkel akarna mérni a férfiúnak mint a nőnek.⁸

3. *A szukcesszív poligamia meg van engedve*; vagyis a házasság kötelék fölbonlása után szabad új házasságra lépni. *Biztos* a montanistákkal és novaciánusokkal szemben. *Bizonyítás*. Nincs isteni törvény, mely tiltaná az egyik fél halála után a második és akárhánnyadik házasságot. Sőt Szent Pál azt mondja: «A nőtléneknek és özvegyeknek pedig ezt mondom: Jó nekik, ha úgy maradnak, mint én is. De ha meg nem tartóztatják magukat, házassodjanak meg; mert jobb megházassodni, mint égni».⁹ «Az asszony kötve van a törvényhez, amíg férje él; ha férje meghal, föl szabadul; menjen férjhez, akihez akar, csak az Úrban!»¹⁰

S valóban akár merőben természeti akár szentségi szempontból tekintjük a házasságot, *mi sem áll útjában a második és további házasságnak*. Természeti szempontból ugyanis az egyik fél halálával illetve a házasság kötelék fölbonlásával szabaddá válik a kötött fél; s természetfölötti szempontból is csak így van: a monogamiás házasság Krisztus és az Egyház

¹ Lásd Schütz Házasság 17–32. lap; E. Westermarck The Origine of Human Marriage⁵ 1926.

² Mint 1 Reg 1,1–8 mutatja.

³ Gen 4,19.

⁴ Deut 21,15.

⁵ Jer 29,6.

⁶ Cf. August. Faust. XXII 47.

⁷ August. Nupt. concup. I 13, 14.

⁸ Cf. August. Bon. coniug 15–18.

⁹ 1 Cor 7,8–9.

¹⁰ 1 Cor 7,39; cf. Rom 7,23 1 Tim 5,14.

viszonyának tökéletes jele; igaz, ha ezt megelőzte egy másik vagy több (most már megszűnt) házassági kötelék, jelentő jellege nem olyan tökéletes, mintha más kötelék soha nem állt volna fenn; hisz Krisztus sem lép folytatólag más-más egyházakkal jegyesi viszonyba; de ez a tökéletlenség nem belülről, nem magából a jelenleg fennálló házassági kötelékből foly, és ezért nem is teheti tilossá vagy épenséggel érvénytelenné az új házassági köteléket.

Ez a megfontolás vet világot az *egyházi multnak* etekintetben tanúsított *magatartására* is. A második házasságot sohasem tilalmazta az Egyház¹; de kevésbé ajánlotta és nem becsülte annyira, különösen a nő részéről. Ezért a többnejűt eltiltották az egyházirendektől,² olykor penitenciát is szabtak reá; még ma is megvonják tőlük az ünnepélyes házassági áldást³, ha a nő lép második házasságra. Elvi nehézséget azonban a latinok sohasem támasztottak a többszöri házasság ellen sem.⁴ A keletiek szigorúbban ítélték. Athenagoras a második házasságot illedelmes házasságtörésnek nevezi; zsinatok penitenciákat róttak a másodszer házasságra; Vazul szerint a második házasság megisztoztatott paráznaság, a harmadik az Egyháznak meggyalázása.⁵ A konstantinápolyi egyház 920-ban a negyedik és bizonyos körülmények között a harmadik házasságot tilalmazta; s még ma is a görög egyház a harmadszor házasságtöréstől három, a negyedszer házasságtöréstől öt évre megtagadja az Eucharisziát. Az egyesülési zsinatokon etekintetben a görögöknek a latin álláspontra kellett helyezkedniök.⁶

3. A keresztény házasság fölbonthatatlansága.

Mikor a házassági kötelék szilárdságáról van szó, különbséget kell tenni a csak megkötött, aztán a megkötött és egyúttal elhalt házasság közt (matrimonium ratum et consummatum). Az *elhálás* nem teszi ugyan a házasság lényegét, nem is tartozik a lényegéhez, mindazáltal a házassági köteléket szorosabbra vonja, ha természeti szempontból nézzük; ami előbb csak elsőfokon, előkészítő állapotban volt meg, a gyermeknemzés föladata, az az elhálással a második fokra, a megvalósulás stádiumába jutott. Természetfölötti megfontolás szerint pedig az el nem halt házasság csak Krisztusnak és az ő titokzatos testének misztikai egységét jelenti, az elhalt pedig Krisztusnak vagyis az Igének és az emberi természetnek fizikai egységét is. Ami már most a házassági kötelék fölbontását illeti, különbséget kell tenni a teljes fölbontás (divortium) és az ágytól meg asztaltól való elválás (separatio a thoro et mensa) között. Más továbbá a *belső*, és más a *külső fölbonthatatlanság* illetve fölbonthatóság, aszerint, amint a házassági felekben gyökerezik, vagy rajtuk kívül álló tényezőkön fordul.

1. *Tétel. Az érvényes házasság belsőleg fölbonthatatlan*, azaz sem a merőben természeti sem a keresztény házasságot a házassági felek maguk nem bonthatják föl. *Hittétel.* Az újítók tétovázásával szemben és az újabb istentagadó humanizmus reformeszméivel szemben a *trentói atyák* azt tanítják,⁷ hogy sem az egyik félnek eretneksége, sem kellemetlen együttélés, sem az egyik félnek szándékos távolléte, sem házasságtörés miatt a házassági felek föl nem bonthatják házasságukat.

Bizonyítás. Az *Úr Krisztus* a házasság Isten rendelte paradicsomi jellegére való utalással megállapítja: «Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza». Tette ezt a zsidókkal szemben, kik Mózes törvénye értelmében adhattak váláslevelet. Mikor a farizeusok megkérdezték az Urat: szabad-e az embernek feleségét elbocsátani akármi okból, egyszerűen azt felelte: «A ti

¹ Cf. Nicaen. c. 8 Denz 55.

² Tit 1,6.

³ Cf. Mt 22,23.

⁴ Hieron. Ep. 48, 9; cf. 123, 10; August. Bon. viduit. 5, 6; 8; 12, 15.

⁵ Athenag. Legat. 33. Concil. Laod. c. 2; Neocaesar. c. 3. Basil. Epist. 188, 4 50.

⁶ Lugd. II. Denz 465; Decr. pro Iacob. Denz 1441.

⁷ Trid. 24 c. 5–7 Denz 975 ss.

szívetek keménysége miatt írta nektek e parancsot; de a teremtés kezdetén férfivá és nővé teremtette őket az Isten... Amit tehát Isten egybekötött, ember el ne válassza. Aki elbocsátja feleségét és mást veszen, házasságtöréssel vét ellene. És ha az asszony elhagyja férjét, és máshoz megyen, házasságot tör». ¹ Hasonlóképp tanít az *Apostol*: «Azoknak pedig, kik házasságban élnek, nem én parancsolom, hanem az Úr, hogy a feleség férjétől el ne válják; ha pedig elválik, maradjon házasság nélkül, vagy béküljön meg férjével. A férfiú se bocsássa el feleségét». ² Jól meg kell jegyezni, hogy az Üdvözítő a kijelentéseiben sohasem szorítkozik a keresztény házasságra, hanem magát a házasság szerződését tekinti fölbonthatatlanak, úgy amint az a természeti törvény szerint létrejön. A *hagyomány* álláspontja ebben a kérdésben kezdettől fogva határozott és egyöntetű, és élesen kifejezésre jut korunk pogány könnyelműségével szemben. ³

Az ész is következteti a tételt a házasság mivoltából. a) A házasságban két személy adja át önmagát egymásnak a legmélyebb és legkomolyabb vonatkozású életközösségre: a születendő gyermekek javára, kölcsönös hű támogatásra a jelen és jövő élet számára. Ámde az emberi személyhez hozzátartozik mint egyik meghatározottsága az életkora. Ezért természetszerűen életre szólnak azok a vonatkozások, melyekbe a személy mint olyan lép bele («én-te» közösségek), minők a házasságon kívül a baráti és kegyeleti vonatkozások: szülő és gyermek, nevelő és növendék. Az ember szellemi méltósága és legszemélyesebb érzelme tiltakozik az ellen, hogy személyisége korlátolt időre szóló szerződés tárgya legyen; ez áruvá alacsonyítaná a személyt. b) Ha a házasság a házaspár részéről fölbontható, gyökerében veszélyeztetve van a házasság főcélja: a gyermekek fölnevelése, mely a házaspár együttes tevékenységét és a családi közösségnek pótolhatatlan légkörét követeli. ⁴ De halálos sebet kap a házasság alapértelme is, a hitvesi hűség és támogatás, melyre csak úgy építhet rendületlen bizalommal mindkét fél, ha teljesen ki van vonva mindkettőnek épen itt annyira kísértő gyöngesége és szeszélyessége alól. Ha a házaspár maguk csak egyetlen okból is fölbonthatnák a házasságot, az igen könnyen és gyakran bekövetkeznék ép akkor, mikor a másik fél leginkább rászorul: elszegényedés, betegség, szerencsétlenség esetében. c) A házasság a közös érdekében kötött szerződés; sőt a társadalom legmélyebb érdekeit hordozza. Az ilyen szerződéseket pedig a felek nem bonthatják föl tetszés szerint, saját akaratukból, jóllehet saját elhatározásukból megköthették, amint pl. az önkéntes honvédő seregből sem léphet ki épen harc idején az, aki önként belépett. Minthogy ezek az okok minden házasságra szólnak, nemcsak a keresztényre, ezért Szent Tamással és a hittudósok többségével valószínűbbnek ha nem is biztosnak kell vallanunk, hogy a házasság nemcsak keresztény talajon, hanem a természeti törvény szerint is belsőleg fölbonthatatlan. Ezt megerősíti a pogányoknak, különösen az indo-árja népeknek virágkorában vallott és nagyjából gyakorolt fölfogása. Dionysius Halicarnassus szerint a rómaiaknál 520 éven keresztül nem fordult elő válás. A perzsák és germánok legerőteljesebb népi virágzásuk korában a házasságot fölbonthatatlanak tartották.

Ezzel szemben az istentagadó humanizmus minden fajtája arra az álláspontra helyezkedik, hogy a házaspár is jogosultak, sőt a jobb erkölcs nevében bizonyos esetekben kötelesek fölbontani házasságukat. Így a) mikor meghűl a szerelem, mely nélkül a házasság erkölcstelenség; különösen ha új, erősebb szerelem lép a réginek helyébe, annak szavát követni szabad, sőt kell, mert e «legszentebb» emberi érzés hatalma alól nem vonhatja ki magát senki. b) Sokszor az egyik fél betegsége, hűtlensége vagy hűtlen eltávazása miatt a

¹ Mc 10,2–12 és Lc 16,18.

² 1 Cor 7,10; cf. Rom 7,3.

³ Hogy csak a legrégebbekre utaljunk: *Herm. Mand.* 4, 6; *Iustin. Apol.* I 15; *Clemens Al. Strom.* II 33, 145; *Origen. in Mt hom.* 14, 24; *Cypr. Testimon.* 3, 90. Egyetlen kivétel *Tertul. Marc IV* 34.

⁴ *Thom Gent. III* 123; *Suppl.* 67, 2.

másik, ép az ártatlan évtizedekre nemi önmegtartóztatásra volna kárhozzátva, holott nem fogadott szüzességet vagy celibátust. c) Ha a házasságok között megszűnt a harmónia, ez huzakodásaival és surlódásaival komoly társadalmi baj is, és a gyermekekre sincsen jó nevelő hatással.

Ezek és hasonló érvelések, melyek az egész életre szóló keresztény házasságot szeretnék múlt viszonyra, próbaházassággá lefokozni, mind abból az *ateista és naturalista nézet*ből táplálkoznak, hogy az emberi életnek egész értelme és értéke a jelen világban van és a természeti lét kiélvezéséből áll; s a házasságot is úgy nézi, mint a kényelem és kényelmezés kielégítésére szolgáló intézményt, melyet úgy kell berendezni, hogy lehetőleg ne járjon áldozatokkal. A *keresztény igazság* ellenben az egész életet és benne a házasságot úgy nézi, mint az örök élet tornácát, az istenközösség gyakorló iskoláját, s az élet föladatát és értékmérőjét nem az élvezésben, hanem a megszentelődésben látja. Neki a házasság szentség iskolája, kegyelmi nevelőintézmény, melynek hivatása az Istenben való örök élet számára érlelni a feleket, egy nagyon szerencsétlen házasság önmegtágadásaival, túrései, megalázásai, áldozataival által is; épúgy, mint más esetben és helyzetben is betegség, kín, inség és szorongás által neveli Isten az embert örök életére. A humanizmus a házasságot kivetkőzteti ebből a kegyelmi hivatásából, kényelmezéssé és aggkori biztosító menhelyé süllyeszti, s ezzel aláfosza a természeti lét föltételeit is, s a léleknek mélyebb és finomabb természeti igényeit egek harmincadjára juttatja. A szerelem jogainak hangoztatásával rászabadítja az ösztönök diktatúráját az etekintetben amúgy is oly könnyen kikezdzhető emberre; a társadalmi (ú. n. becsületi) tekintetek előtérbetolásával az intim házassági viszonyt elkülsőségesíti; és mikor a nemi kielégülést kiáltja ki a hűség kötelesegein is keresztülgázoló követelményként, az alapvető emberi életközösséget beledobja a féktelen érzéki ösztönök és indulatok örvényébe, mely aztán elnyeli minden javát: a lelkeséget, igazi szerelmet, gyermeki kegyeletet, női méltóságot, emberi önértéket és társadalmi egészséget.

A házasság fölbonthatatlansága kétségtelenül *tragédiáknak és szenvedéseknek is rejti magját*; de súlyosan téved, aki azt hiszi, hogy a szabad válás nem rejti sokkal többet; és súlyosabban téved, aki azt gondolja, hogy ez az élet megoldható az Üdvözítő keresztje nélkül.

2. Tétel. Az egyik félnek házasságtörése sem jogosítja föl a másik felet a házasság fölbonthatására. Majdnem hittétel. Ellene voltak a görögök, az újítók, Caietanus, Amrosius Catharinus. A *Tridentinum* szerint¹ «ki van közösítve, aki azt állítja, hogy az Egyház téved, mikor tanította és tanítja a következőt: Az evangéliumi és apostoli tanítás szerint az egyik fél házasságtörése miatt a házassági kötelék nem bontható föl, és a házastársak életében egyik fél sem léphet más házasságra, az ártatlan sem, aki a házasságtörésnek nem volt oka; és házasságtörést követ el, aki a házasságtörő felet elhagyja és mással köt házasságot». A kánon *szokatlan fogalmazásának* az az oka, hogy a zsinat a velencei követek kérelmére kiméletes akart lenni a görögök gyakorlata iránt, mely házasságtörés esetében az ártatlan fél javára megengedte a házassági kötelék fölbonthatását; valószínűleg nem is akarta a szent zsinat eretneknek bélyegezni azt a fölfogást, mely voltaképpen talán nem is dogmatikai tévedésen, hanem csak a házassági köteléknek alacsonyabb értékelésén alapult.

A *görögök érve* Mt 5,32: «Mindaz aki elbocsátja feleségét más mint paráznaság miatt (παρεκτός λόγου πορνείας), okot ad neki a házasságtörésre; és aki elbocsátott nőt vesz el, házasságot tör»; Mt 19,9: «Aki elbocsátja feleségét, hacsak nem paráznaság miatt (μη ἐπι πορνεία) és mást vesz, házasságot tör, és aki elbocsátott nőt vesz el, házasságot tör». Ezeket a szövegeket a 4. század óta a legtöbb görög, néhány latin (Tertul., Lactant.) és a protestánsok úgy értelmezik, hogy a házasságtörés ok lehet a házassági kötelék belső fölbonthatására. Basilius új házasságot nem igen akar megengedni, de az ártatlan férj számára

¹ Trid. 24 c. 7 Denz 977.

még sem meri megtagadni.¹ Aranyszájú szintén nem foglal határozott állást; a következők főként Jusztinián hatása alatt² a házasságtörést bontó oknak tekintik. *A latinok* azonban az első három század összes atyáival együtt³ a főt idézett helyek dacára a teljes fölbonthatatlanságot tanítják. Béda idejében némi ingadozás mutatkozik, a nagy skolasztikusok azonban a régi latin hagyományt ismét teljes uralomra segítik. Ezek tehát mind azt tanítják, hogy főt idézett szavaival az Üdvözítő nem állított föl belső házasságbontó kivételt.

S valóban a) Mt 5 párhuzamos helyei (633. lap) nem ismerik a megszorítást; Mt 19-ben a főt idézett szavak előtt közvetlenül a teljes és föltétlen fölbonthatatlanság van kimondva. *b)* Magukban az idézett szavakban a fogalmazás mindkét helyen vaglyagos, és a szétválasztás második tagja egyszerűen azt mondja: «aki mászt vesz el, házasságot tör». De ha ez szól a házasságtörő félnek is, akkor ki van mondva, hogy a házasságtörés nem bontotta föl a házasság kötelékét: akár a házasságtörő fél akár az ártatlan vesz más házastársat, házasságtörést követ el. Ha pedig a második tagban a házasságtörő fél ki van zárva, akkor az a fonák helyzet áll elő, hogy a házasságtörő fél jobban jár, amennyiben új házassága nem paráznaság; már pedig bűnéből senkinek sem lehet haszna, és káromlás föltenni az Üdvözítőről, hogy a házasságtörésre ilyen biztatást adjon; hisz, aki megunta házasságát, annak csak házasságtörést kellene elkövetni, hogy megszabaduljon.

A régiek és az újak nagyobb részt⁴ az Üdvözítő szavait így értelmezik: Házasságtörés esetében szabad az embernek elbocsátani feleségét (a viszonyosnál fogva ez áll a férjre is); aki más okból bocsátja el, hasonlókép aki a bármilyen okból elbocsátottat elveszi, házasságtörést követ el. Eszerint az Üdvözítő itt kijelenti, hogy a házasságtörés ok lehet az ágytól és asztaltól való elválásra. Ennek a magyarázatnak *nehézségei*: *a)* A zsidók nem ismerték az ágytól és asztaltól való elválást; ha tehát az Üdvözítő itt akármilyen házassági megbontást jelentett volna ki, csak a házasság kötelék fölbontására érthették volna. *b)* Az itt föltételezett kazuisztika nehezen illik bele a Hegyi beszédnek egész szellemébe. *c)* Ha az ágytól és asztaltól való elválás volna kimondva, a szavaknak egész határozott értelme szerint az következne, hogy annak egyetlen oka a házasságtörés; holott sok más elválasztó ok is van.⁵ A 19. század folyamán más magyarázatok is merültek föl. Így többek között, hogy a házasság előtti paráználkodásról van szó⁶; vagy a válás engedélye csak a zsidóknak szólt (Grimm).

Ma azonban különösen csak kettő jöhet szóba: Mt 5 és 19-ben a megszorítás interpoláció. Ezt a nézetet belső okokkal lehet támogatni; azonban a döntő szövegtenük ellene szólnak. Jobb ajánló levele van egy másik fölfogásnak, mely szerint a görög λόγος πορνείας nem más, mint a héber עֲרֻתָּה דְּבָרָה *gyalázatos dolog* (Hillel laza iskolája szerint bármely kellemetlenség, Sammaj szigorú iránya szerint csak házasságtörés), melyet a rabbik az Úr Krisztus idejében egyedül tekintettek megengedett oknak a válólevél adására, tehát a házasság fölbontására. Minthogy az Üdvözítő a házasság dolgában a mózesi törvényhozással szemben kétségtelenül újat, eszményit állít szembe, csak olyant állíthatott, ami az eddigi gyakorlattal való teljes szakítást jelentett; vagyis kimondotta a házasság kötelék teljes fölbonthatatlanságát, és minden válási kivételezésnek megszüntetését, a «gyalázatos dolog» kivételének is. A görög

¹ *Basil.* Epist. can I 9.

² *Justin.* 1. III tit. 16 de repudiis.

³ *Herm.* Mand. 4, 6; az apologéták, Cypr., Novatian., az arles-i zsinat, mely a gyakorlatban némi enyhítést javai c. 10; Clemens Al., Origen., Epiphan., Nazianz., Hilar., Ambr., Innocent. I., Hier., *August.* Bon. coniug. 24, 32; *Adult. coniug. Nupt. et concup.* I 10, 11; *Sermo* 392, 2.

⁴ *Székelly* I. A Hegyi beszéd magyarázata 1913 p. 84 kk.

⁵ *Trid.* 24 c. 8: «ob multas causas».

⁶ *Deut* 22,13–22 értelmében.

szövegben tehát a *παρεκτός* és *μη* csak inkluzív értelmű lehet: aki elbocsátja feleségét – a *עֲרֻת דָּרָר*, melyet rabbijaitok eddig válás-okként megengedtek, szintén ki van véve a válási okok sorából – oka lesz házasságtörésének (így Ott). Különböző érthetetlen volna, miért mondták az apostolok ép az Üdvözítőnek e kijelentése után, hogy ha így van dolga az embernek feleségével, nem jó megházasodni. Máté az ő zsidó olvasói miatt tekintettel van erre a náluk annyira jelentős kazuisztikára; Lukácsnál és Márknál ez a megfontolás elesik, ezért náluk hiányzik a közbevetés. Ennek a magyarázatnak tartalmilag alighanem igaza van, ha az arám eredeti híjában nem is sikerült még eloszlatnia minden nyelvtani nehézséget.

3. *Jóllehet a házasság belsőleg, a házaspárok elhatározásából nem bontható föl, a házassági kötelék nem végzettszerűen fölbonthatatlan.* A házasság végre is az embereknek egymáshoz való lekötöttsége; alkalomadtán kénytelen engedni az Isten iránti lekötöttségnek, mely erősebb minden teremtmény iránti köteléknél; Isten a léleknek első, örök és föltétlen hűséggel követendő jegyese. Ezért lehet rá eset, hogy Isten akaratából az erre egyedül illetékes fórum, az Egyház magasabb érdekből, a minden egyébnél előbbre való Isten iránti lekötöttségnek és hűségnek megóvása végett a házasi köteléket föloldja. Ez a külső föloldhatóság. Erre nézve a következő megállapításokat tesszük:

a) *Az elhált keresztény házasság külsőleg is föloldhatatlan.* Az ilyen házasság ugyanis természeti és természetfölötti szempontból teljes.

b) *Megfelelő okból van helye ágytól és asztaltól való elváltásnak.* Ez ugyanis nem a kötelék fölbonthatása, csak az együttélésnek (ideiglenes) megszüntetése a lelkek magasabb érdeke miatt. Az elváltás azonban sem a feleknek, sem a polgári hatóságoknak jogkörébe nem esik, hanem az Egyházra tartozik, mint amelynek színe elé valók a házassági ügyek.

c) *Az ószövetségben legnagyobb valószínűség szerint az elhált házasságot is fölbonthatta a törvényes okokból adott váláslevél; így a hittudósok többsége Bonaventura, Sylvius és Estius tagadó nézetével szemben.* Ez a gyakorlat azonban nem szolgáltatja ki az elbocsátott feleséget a férj önkényének; csak igen súlyos okból történhetett, és valószínűleg nem volt engedélyezett, hanem csak túrt eszköz.¹ Ez látszik ugyanis következni a próféták elítélő nyilatkozataiból,² és abból, hogy az Üdvözítő a váláslevél adását egy sorba állította az ellenség gyűlöletével.³

d) *Valószínű, hogy a görögöknél házasságtörés esetében az ártatlan fél új házasságra szabadul föl; ez a házasi kötelékről vallott alacsonyabb fölfogás következménye és engedmény a természettel szemben.*

e) *Általános egyházi rendelkezés értelmében az Egyház, illetőleg a pápa ítélete alapján az egyik félnek megkeresztelkedése esetén, ha a hitetlennek megmaradt fél semmiképpen sem akar békében együtt élni a másikkal (mert nem tűri meg hitét), vagy csak a Teremtő gyalázatára (vagyis csak a hívő fél bűnének árán) akar együttélni, a hívővé lett félnek joga van elválni, és ha hívővel új házasságra lép, a hitetlen korábban kötött első házassága fölbonthat. Ez a rendelkezés az evangélium érdekében történik; óvni akarja a kereszténnyé lett félnek hitszerű életét és a gyermekek keresztény nevelését, másrészt biztosítani akarja az evangéliumra való áttérés szabadságát. Ennek a rendelkezésnek értelmében a hitetlen korábban kötött házasság érvényes, és nem bomlik föl az egyik félnek megtérése által; de a meg nem tértek adás evangéliumgyűlölete vagy gonoszúsága fölmenti a hívő felet az életközösség alól, és az Egyház ítélete alapján kötött új házasság mint erősebb kötelék fölbonthatja a régit. A jogi részletekre nézve lásd CIC 1120 kk. Az Egyháznak ez az általános törvény jellegű gyakorlata Szent Pál következő kijelentésére támaszkodik⁴: «A többieknek viszont én mondom, nem az*

¹ Cf. *Thom* Suppl. 67, 3.

² Mich 2,9 Mal 2,15 Prov 2,17.

³ Mt 5,31 coll. c. 5,43.

⁴ 1 Cor 7,12.

Úr: ha valamely testvérnek hitetlen felesége van, és ez kész vele lakni, ne bocsássa el; és ha valamely hívő asszonynak hitetlen férje van, és az kész vele lakni, ne hagyja el férjét; mert a hitetlen férj meg van szentelve a hívő asszony által... Ha azonban a hitetlen fél elválk, hadd válják el; mert nincs szolgaságra kötelezve a testvér vagy a hívő asszony ily esetben, hanem békességre hívott minket az Isten». Ezért Pál-féle kiváltságnak is nevezik (privilegium Paulinum), mely az evangélium és a hívők érdekében van engedélyezve.¹

A pápa megfelelően súlyos okból az apostoltól nem tárgyalt esetben is adhat fölmentést az érvényesen megkötött házasság alól a hívő fél javára, ha a hívő fél megtérése után a korábbi házasság nem volt elhálva. Ilyen fölmentést az Egyház tényleg adott különösen missziós területeken; így V. Pius (1571 aug. 2) az indusok és XIII. Gergely (1585 jan. 25) az Amerikába deportált és ott megtért néger rabszolgák javára, kiknek felesége Afrikában maradt. Az Egyház ítélete szerint ugyanis ilyenkor fönnforog az az eset, mikor a Krisztustól kapott szolgálati hatalmánál fogva mint az isteni joghatóság eszköze a hit érdekében fölmentést adhat olyan törvény alól, mely nem közvetlenül és egyenest az ember végcélját szolgálja, hanem csak az emberi együttlétet szabályozza Isten számára (CIC 1125).

f) Az el nem hált érvényes keresztény házasság fölbomlik az egyik félnek ünnepélyes szerzetes fogadalmá következtében²: Az Egyház ezt a gyakorlatot csakugyan követte: már Beda Venerabilis beszéli Edilthryda királynőről. A szentatyák is dicsérettel illetik az ilyen tetteket, amint kitűnik a (különben nem tényeken alapuló) Thecla és Alexius legendákból.³ A teológiai megfontolás Szent Tamással⁴ arra utal, hogy ez esetben nincs szó a másik félnek helyrehozhatatlan káráról, hisz házassága nem volt még elhálva; másrészt a teremtmény inkább le van kötve Istennek mint az embereknek. Az ünnepélyes szerzetesi fogadalmat a teológiai és liturgiai fölfogás úgy állítja be, mint Krisztusban való misztikai halált; a halál pedig fölbontja a házas köteléket. Hogy az Egyház ezt a gyakorlatot isteni joggal folytatja-e (Billuart, Benedict. XIV.) vagy egyházi (Suarez) vagy természeti joggal (Thom.), arról vitatkoznak a hittudósok. Bizonyos, hogy burkoltan benne van az Egyház kulcs hatalmában, és ezért a trentói zsinat kinyilatkoztatottnak mondhatta; hisz nem egyéb ez, mint a kulcs hatalomnak egy esetre való hiteles értelmezése. Ez a jog tehát az Egyháznak Istentől kapott helyettesítő, szolgálati hatalmában (potestas ministerialis, instrumentalis) források és ugyanolyan természetű, mint a fogadalmak és eskük dolgában való fölmentés joga.

g) A pápák V. Márton óta más súlyos okból is fölbontják az érvényes de el nem hált házasságokat (a kanonisták már előbb is tanították ennek a lehetőségét). A házas kötelék részéről nem lehet kimutatni, hogy ez lehetetlen. Hisz egyrészt semmiféle házas kötelék nem végzettszerűen és föltétlenül fölbonthatatlan; különben a halál sem bontaná föl, és a szukcesszív poligamia is lehetetlen volna. Másrészt az el nem hált házasság a szentségi rendben sem ábrázolja Krisztusnak az emberiséggel való viszonyát mint fizikailag föloldhatatlant. Ez a mozzanat csak az elhálással járul hozzá. Tehát a dolog természetében van fogódzó pont arra, hogy az Egyház a lelkek nagy javára fölbontson egy nem föltétlenül föloldhatatlan köteléket, mikor azt meg lehet tenni helyrehozhatatlan károk nélkül és a házasság nagy alapvető javának minden kockázata nélkül. Minthogy ez a gyakorlat nem általános törvény jellegével lép föl, miként az előző, hanem esetről-esetre szól, nem hit tárgya.

¹ Cf. Innocent. III *Denz* 352.

² Trid. 24 c. 6 *Denz* 976.

³ Cf. *Ambr.* Virgin. II 3, 19; *August.* Confess. VIII 6; *Epiphan.* Haer. 77; *Gregor. M.* Dial. III 14.

⁴ *Thom* Suppl. 61, 2. *Thom* Suppl. 53, 2.